

Roparsko življenje.

Povest.

Prosto poslovenil

Ignacij Hladnik.

V Ljubljani.

Natisnili in založili J. Blasnik-ovi nasledniki.

1895.

~~46256~~

47256

Prvo poglavje.

Zamena.

Janičeva gospa se je danes posebno lepo oblekla kakor v nedeljo za v cerkev, pa je bil vendar le delavnik. Sedela je v naslonjaču, pred njo pa je stal deček cvetočih lic, rumenih las, lepih črnih oči in vitke rasti, materina ljubezen in ponos. Igral se je s sabljo, katera je imela nekdanjih ogrskih konjиков dolge meče posnemati, a je bila vendar prav kratka, a zanj vendar dosti dolga. Ponosno se je ogledoval v ogledalu, da vendar vidi jeli mu vojaška obleka, v kateri je bil, dobro pristoji ali ne. In se potem zopet k materi vstopivši, ji je prav po vojaško „salutiral“, in to morebiti uže deset in desetkrat to jutro, akoravno je še komaj vstal, in se prvokrat v njo opravil, da v nji odrine od domovine, katero ima še to popoldne zapustiti.

Ubogi Mirko! Ne ve še, kaj se pravi domovino in mater zapustiti in pri tujih ljudeh živeti, da morda matere ne vidi več, in akoravno še, vendar dolge dve leti težko, da bi jo videl. Edino misel, katero je danes v svoji glavi gojil, je bila ta, kako bode z materjo in sestrico Irmo, ki je bila mlajša od njega, popotoval in se hitro peljal, na nasledke pa še „porajtal“ ni, in sploh se ni zmenil, kako bode pri tujih ljudeh.

Vendar moramo iti nekoliko časa nazaj pogledat, da bo bralec vsaj vedel, kake misli je Janičeva gospa in kam da misli potovati z Mirkom.

Janičeva gospa je sedaj vdova, in pred leti je bila soproga nekega ogrskega plemenitaša, kateri je pa po odpravi tlake in desetine prišel zelo ob svoje premoženje. V prejšnjih (tedanjih) letih, moral je kmet plemenitašu zastonj obdelovati polje, in kadar je temu prišlo na misel, pa je moral iti kosit, žet, orat ali pa sjat, ne glede jeli ima kmet doma delo ali pa ne. Zatoraj je gospoda lahko pila in jedla ter bila premožna od tujih žuljev in trde tlake in desetine.

Cesar Jožef II. pa je iz usmiljenja do zatiranega kmetovalca in zaradi svojega pravicoljubja, odpravil tlako in desetino, in mar-

sikateri manj premožni plemenitaš, prišel je pri tem zelo ob svoje premoženje, ali pa še celo na boben. In delavci, ako so hoteli imeti svoje polje obdelano, morali so potem drago plačevati, in marsikateremu tiranu šla je trda za posle. Bolj bogati plemenitaši pa so si s tem pomagali, da so svoje na stotine glav velike črede konj in govede poprodali in od denarnih obresti živeli. Veliko pa je bilo takih, ki navajeni na požrešno življenje, so sčasoma vse svoje imetje, polje, gozde, travnike, živino in slednjič še grajščino poprodali, ter šli potem, ko so sleherni denar zapravili ali v vojake ali pa jih je še hujša usoda zadela — beraška palica.

In tudi plemenitaš Janič svoji soprogi po svojej smrti ni zapustil Bog vedi kakošne kapitalije, ampak le toliko, da se je ta zamogla pošteno preživeti.

Poslopje nje, bilo je z visokim zidom obkoljeno, ob straneh bilo je gospodarsko in živinsko poslopje, na sredi pa je bila grajščina, katera pa ni bila zaslužila tega imena, ker bilo je poslopje kakor vsako navadno kmetiško, le da je bilo lepo belo in z „dilcami“ pokrito. In nekoliko na strani stala je prijetna lopa, katera je bila z beršlanom opletena in je poletniški čas kot obednica služila lenim služabnikom in požrešnim deklam.

Ne sme si pa nikdo misliti, da je bilo tu tako lepo prebivati kot na kakoršni si bodi naši slovenski grajščini, marveč moramo pomisliti, da je popisano poslopje na Ogrskem, kjer še ni take čednosti in omike kot pa v naši preljubi Kranjski.

Vse kaj družega pa so mogočni in trdni gradovi najprvih ogrskih plemstev, magnatov in grofov, kateri imajo svoje gradove ravno tako sijajno opravljene kakor pa po drugih deželah.

Kakor smo že omenili, gospa Janičeva bila je srednjega plemenitaškega stanu.

Zaradi pičlih dohodkov toraj ona ni zamogla svojim željam ustreči: držati otrokom odgojitelja ali vsaj odgojiteljico. Brati, pisati in računati učila ju je sama, a to jej ni bilo dovolj. Hotela je vsaj Mirkota izobraženega videti in ga tuje jezike govoriti slišati, ker še bolj revni ljudje znajo navadno poleg svojega maternega jezika tudi slavonski in nemški, kar med tako različnim ogrskim prebivalstvom ni nič težko. Slavonsko sta otroka uže nekoliko umela, ker so bili posli vsi Slavoni. Le z nemščino ni bilo doma nikakega upanja, ker mati sama je le nekoliko tega jezika umela, ker se ga tudi učila ni.

Toraj ni ostalo družega (kar pa na Ogrskem ni nič nenavadnega, ampak na dnev-

nem redu), namreč, „da se otroci zamene“. To se pa tako zgodi! „Priatelj ali ne, se obrne do kakega mu znanega človeka v drugi deželi, druge narodnosti, n. pr. Oger Nemcu, da naj mu da enega njegovih otrok, med tem ko mu ta svojega otroka proti temu da, toliko časa, da se vsakteri izmed obeh nauči istega jezika kjer je. To pa zato, ker se otrok najlažje v druge (tuje) razmere privadi. Tako so uboge stvari v jutru svojega življenja „razprodane“, da se vrnejo z dobičkom tujega jezika in z zgubičkom domače nedolžnosti na svoj dom.

No, mi toraj vemo, kaj gospa Janičeva s svojim Mirkom namerava. Irma pa jej bo med tem časom tolažilo, in da jo enaka usoda čaka, je gotovo.

Janičevka se je z družino nekega nemškega uradnika pogodila, da si Mirkota in Aldarja vzamene, in odločen dan odhoda je bil tu. Bolj ko se je bližal toliko bolj se je Janičevki Mirko smilil, ko se bo moral ločiti od nje — in ona od njega.

Neka neznana misel in slutnja ste jo morili, in uže več kot jedenkrat je mislila pogodbo prelomiti in Mirkota doma obdržati; pa vsikdar se je s tem potolažila, ko je premislila, koliko mu bo to koristilo, ko se bo privadil tujega jezika in tujih razmer. Gospod

sodnik Veber pa je tudi pošten in skrben mož v takih zadevah in njegova žena Felicita je ravno tako ljubeča mati kakor ona, toraj bode Mirko v dobre roke prišel.

Preteklo in poslednjo noč pred odhodom pa so jo mučile plašne in čudne sanje.

Mirko je stal pred njo, a ne kot otrok, ampak kot ropar — v grdi fantastični obleki, bradatega, strašno grdega obličja, pred katerim se je tresla in bežala.

In zbudila se je, pa zaspati ni mogla več; ker čudne misli so jej rojile po glavi, in sklenila je: „Mirko bo doma ostal.“ —

Ko pa se je zdanilo, in rumeno solnce nedolžno izza gor posijalo, sramovala se je svojega strahu in boječnosti, in ko je z zdravo pametjo sanje preišljevala, spomni se huzarske obleke, katero si je skrivši preskrbela, da pokaže svojemu ljubčeku zadnji dan, kako neizmerno ga ljubi. Uže koliko časa si je želel vojaške obleke, in zakaj bi mu te želje ne spolnila!

Položila mu jo je pred posteljico, in ko se zbudi, ko ugleda bliščečo uniformo, katero je mislil, da jo v sanjah vidi; skoči iz postelje veselo vriskajoč, in videla je, kako z veseljem vsaki del posebej pregleduje in strastno na srce pritiska.

Solze so jej zalile oči od veselja in — tudi skrbi. Jeli ni bilo to nespametno, da je iz ljubezni do njega, mu njegovo voljo izpolnila? Mirko je bil, recimo, divji deček, kateri za otročarije in mehkočutne igrače ni maral. Oko se mu je žarilo, ko je zimske večere poslušal hlapce in dekle, ki so slavili ogrske junake starega in novega časa. Z odprtimi ustmi je poslušal pravljice o junaških roparjih in njih čudnih zgodbah, katere so se ljudstvu v možganih pletle, ne zmenivši se, je li to vse resnica ali ne. In v takih slučajih je vsikdar prišel k materi ter jej težke sape pripovedoval, kako je kak ropar srečno svojim preganjalcem ušel, in kako drugikrat z veliko večjo množino vojeval in boril in slavno vse premagal in potolkel. Deček pa je bil seveda v znanstvenih periodah še zelo zaostalih ogrskih staršev sin in pri tem neizmerno fantastičkih poslov ljubljeneč, kateri so mu seveda veliko preveč govorili. Janičevka je dobro vedela, koliko mladih plemenitašev je uže roparjev postalo in tam svoj konec storilo, zato si je iz vseh moči prizadevala dečku v srce vtisniti spoštovanje, pravicoljubje in čast. Sedaj, ko je pa dečka skrivši opazovala, ji je vest očitala, da ga še sama s tem darom v njegovi strasti podpira in žal jej je bilo.

Vendar pa ni imela dolgo časa za take misli.

„Mamuška!“ vskliknil je Mirko v polnem veselju, in več se ni mogla prikrita zdržati; k njemu je stekla ter ga ljubeče objela.

„Mamuška, zakaj pa plakaš?“ vpraša jo deček silno. „Imaš li kaj reči zoper to, — da postanem tudi jaz junak našemu ljudstvu? — vendar pošten“, pristavi hitro, „lahko sem še oficir, katere sama hvališ!“

Potem je pa precej nje solze in svoj ljut pozabil ter se jej s poljubi zahvaljeval. Oblekel se je in šel pokazat se družini*). Potem se je slekel in zopet oblekel, in to je trajalo celo dopoldne.

Takoj po obedu je hlapec napregel majhne, kuštraste (cotaste), a vstrajne konjičke, še jedno vročo molitev k Njemu, — in naši trije popotniki so zasedli voz in odšli.

Celo dolgo trudapolno pot, čez grm in strm, čez peščene stepe in suhe pustinje, med gozdi in močvirjem se Janičevka svojih misli o sanjah ni mogla znebiti. —

„Boljše hiše bi mu ne bila mogla preskrbeti“, dejala si je, „pa vendar! Ja, vendar bi ga bila raji drugje imela, pri drugih znancih — pa zdaj, kar je, pa je“.

Mestece Varoš je bilo uže od nekdanj kot roparsko zatišje in zavetje razupito, kjer

*) Družina pomeni vse hišne služabnike.

so ti imeli največ svojih pomočnikov in ogleduhov. In znano je bilo, da je skoraj polovico mesteca z roparji sporazumljena. in s starimi in novimi prestopki javnega življenja primorana z roparji se tovarišiti in jim na roko iti. Tudi je Janičevka vedela, kako zelo da roparji Veberja kot strogega sodnika sovražijo in mu po življenju hrepene, ker jim je trn v peti pri preiskovalnih stvareh.

Da, Mirko je tu v velike nevarnosti prišel (po materinih mislih), zaradi svojega nag-njenja do čudnih zgodb biti zapeljan — na nes pametna pota. A potolažila se je, misleč: „Božja volja naj se zgodi, Bog bode njegovo zatišje“.

Dva dni so se vozili, da so v Varoš dospeli.

Prav pametno je bilo, da se je Janičevka takoj po prihodu v mestece za prenočišče preskrbela. Čarda, samotna gostilna, bila je kar prenapolnjena, in okrog gostilne pa so tavale čudne postave zmršenih las in divjih pogledov, ljudje, ki bi bili vse poprej kakor pošteti. Janičeva gospa se ni zaman torej bala, a vedela je kot domačinka ogrska, da oštir, akoravno sam nič boljši od imenovanih, vendar svoje goste skrbno čuva, ne iz ljubezni do bližnjega, ampak zaradi svojega imena. Ker njen prihod je bil dosta opazovan, kakor pa da

bi jih mogel na tihem odstraniti. Tudi je vsak-
teri lahko uvidel, da nima nikakega bogastva
pri sebi, torej je bila še toliko bolj varna.

Šele drugo jutro se je odpeljala na Ve-
berjev dom.

Janičevi so prišli ravno v zelo razbur-
jenem trenutku. Sodnik Veber je ravno nekega
advokata pod ključ dejal, ker je bilo izpričano,
da pod njegovim zvitim pokroviteljstvom ro-
parska druhal v mestecu svoje burke vganja.
Tako po vjetju advokata se je njegovo sta-
novanje preiskalo in pisanja so več dokazala
kot vse priče. Prijatelji pravice so se veselili,
a nasprotniki jezili ter strašili in pretili z
uporom.

Z največjo pazljivostjo je Mirko sodni-
kovo poročilo poslušal. Kri mu je urneje po
žilah tekla in veselja je vriskal, da je tu sem
prišel. Da je pa to Janičevko zelo oplašilo,
se razume. Le zaupanje v Boga in pa v iz-
vrstno Veberjevo družino, jo je potolažilo za
nekoliko, ko se je z Irmo in Aladarjem vrnila
domov.

Drugo poglavje.

Napad.

Prešlo je nekoliko dni, ko je Mirko z volčjim psom Farkašem zoper energično povelje svojega krušnega očeta, ki je ravno odpotoval, se šel ob Tisi*) izprehajati. Dospevši na njegovo navadno mesto se je vlegel v visoko travo in še zapazil ni, da se je s časom zmračilo. Šele nekaj čolnov, ki so se počasi k bregu bližali, zbudilo ga je iz njegovih fantazij.

Ne dolgo, in čolni so ob bregu, in precejšnje število divjih bradatcev je poskakalo iz njih ter se vleglo sem in tje prav blizu Mirkota.

„Tiho, Farkaš!“ šepetal je Mirko s tresočo sapo, ko je pes jel kazati zobe. In z radovednostjo je sedaj hrabri deček poslušal tiho govorico mož, kateri so bili v resnici prava podoba Robinzona.

Bil je nepoklicana priča posvetovanja, kateri je imel namen — napasti mestece, napasti sodnikovo hišo. Tovariši jih uže čakajo, in ko pridejo, da oprostite kar na mah advokata, njegova pisanja pri sodniku pobero, in

*) Reka.

ako se jim posreči, sodnika za vedno odstranijo.

Srce se mu je smejalo pri tej opazki, privoščil jim je, da so se vendar jedenkrat zmotili nad sodnikom, ker ga doma ni, zakaj, on je svojega krušnega očeta ljubil nad vse. Previdel je pa tudi, da je na advokatovih pismih veliko ležeče ter takoj sklenil pisma in mesto pred roparji rešiti in svariti.

Vendar, vendar — ure so pretekle tako na tihem kakor valčki v strugi, ki jih je le poredko blede mesec obsijal — vendar so se jedenkrat lopovi vzdignili ter poskakali v čolne, odkoder se je tiho čofotanje čulo. Ta trenotek pa je tudi Mirko porabil ter se prav tiho v nasprotno stran podal. Akoravno si je na vse kriplje prizadeval kolikor moč tiho oditi, vendar v toliki tihoti in pri tako tankem posluhu roparjev se mu to nikakor ni hotelo posrečiti. Tihe korake je čul za seboj, zatoraj, da mesto še do časa svari in sam sebe reši, vlil jo je kolikor so mu noge dale proti domu. Tema pa ga je varovala, da ga preganjalec ni vjel. Da pa lupeži niso za njim svinčenk poslali, ima svojo dobro stran. Vsaj so vendar morali na tihem v mesto priti, čemu bi potem še okolico z njimi zvalili. —

Mirkota pa je groza obšla, ko je v stolpu ura deset natolkla, ko je ves premočen do

prvih hiš dospel. Kar v glavi se mu je vrtelo, ker ni vedel kako bi prebivalstvo „v orožje“ budil. Po kratkem premisleku leti na rotovž, kjer je bila ječa. Tudi stražnica policajev (redarjev je bila ondot. Ti pa morajo biti čuječi in na vsak hip v orožju.

Pa nova skrb mu tu preti. Ko plane v stražnico, leže tu vsi navzkriž — kakor pre-vidi, popolnoma pijani policijski vojaki (lepi vojaki) — nekateri na pričnah (deskah, klopeh), drugi na mizo naslonjeni in zopet tretji sem ter tje po tleh. Klicanje, vpitje, suvanje — vse je bilo zaman, in hitro mu je bilo vse jasno. Na mizi je stala lepa vrsta steklenic napolnjenih. Brez pomisleka, da je tu notri žganje ali pa kaj družega opojnega. Tukaj toraj je vse prizadevanje zaman.

„O da bi bil le oče pri domu!“ vzdihnil je obupno. „Le on zamore na jedenkrat vse v red in bran pripraviti“.

Pa tu ni bilo časa za jok in stok, ampak odločno storiti kar potreba.

Jeli naj gre k županu! Že je nogo vzdignil. Vendar je tu malo upanja. Oče je uže dostikrat rekel, da on ni za nič in vsakdo ve, da je vsaki večer pijan.

Boljša pa je bila misel poiskati nemškega doktorja, kateri z očetom in rimskim, kakor tudi grškim duhovnom — celo mestece

je bilo namreč katoliško izvzemši žide (jude) — na vrhuncu za red in brambo se borečih pravičnih stoje. Že je hotel domov teči. Družina sodnika mora na vsak način hišo zapustiti, ako bi je nihče ne branil.

Skrbno je zdravnik njegovo poročilo poslušal. Oboroži se hitro in da tudi dečku dvocevno pištolo in hiti potem k duhovnikom, kateri so jeli bítí „plat zvona“*).

In še ta trenotek je bil Mirko pri svojih, ki so ga v skrbeh pričakovali. Hitro je svoji krušni materi vse pojasnil ter jo siloma tešil, da naj z otroci zapusti hišo, ker doktor je rekel, da hiše ne more zavarovati, ker ima uže tako premalo brambovcev.

Felicita je uvidela, da jej družega ne ostane, ako si hoče življenje z otroci ohraniti. Hitro pobere najdragoceneje ter se odpravi na odhod. V zdravnikovej hiši bode iskala zavetja. V poslednjem trenotku pa se spomni pisem svojega moža. Vedela je, koliko je na marsikaterem aktu ležeče, in posebno, da se advokatova pisma ohranijo. Pa Mirko, ki je v tej nevarnosti ne kot deček, ampak kot mož ravnal, in ki je vse tako odločno hitro storil, silil je k največji hitrosti obljubivši, da bode že vse akte

¹⁾ To se zgodi, ako kje gori, da ljudi hitro vkup pokličejo.

in pisma on na vrtu pod neko grmovje skril. On bode morda lažje roparjem — ki se uže morda bližajo — ušel kot pa otročja množica. Skrb matere gnala jo je k urnosti in srečno je z otroci v doktorjevo stanovanje dospela.

Malo da so prestopili prag zavetja, čuli so se prvi strelji, roparji so pričeli napad.

Tudi Mirko, ki je vse papirnato, kar je dobil, urno skupaj zgnetel, zaslišal je prvo znamenje boja. Polne roke papirja hitel je na vrt ter vse to na imenovani kraj skril in skrbno zadelal, potem pa šel v hišo, da si še dvocevko vzame. Ker bojevatni se tudi on hoče, oče ga mora biti vesel.

Tako je dospel v sodnikovo biblioteko — pa ta je bila že od tujih „ne bodi jih treba“ napolnjena. Obraze pa so imeli očrnjene in so togotno metali papirje sem in tja. Prestrašen se je hotel vrniti — a prepozno! Od zad je bil ugrabljen, k tlom vržen, zvezan. Le to je še slišal: „Gnjezdo je prazno, a poglavitnega tička imamo vendar le!“ Vse zgodbe in razburjenosti tega večera pa so na dečka vendar nekoliko vplivale, in nezavesten je obležal na tleh.

Pred rotovžem pa je bil boj najhujši. Policaji so pa pri tem še vedno spali in omo-teni niso vedeli, kje da so. Toliko bolj junaško pa so se borili meščani. Vendar so se morali

roparjem — izurjenim v orožju — umakniti. Vrata ječ so razbili in roparje oprostili, ter si novih moči (namreč roparjev), s tem pridobili. Vendar so se meščani še vedno tako hrabro borili, da so si morali vsako stopinjo roparji privojevati. A kmalu so se umaknili v dobro urejenih vrstah — med tem, ko so veliko ranjenih seboj tirali — za seboj pa si posvetili s sodnikovo hišo. In kakor so prišli, tako urno so tudi odšli, vsaj so svoj namen dosegli: „Tovariše so oprostili, izjemno advokata.“

Tretje poglavje.

Med roparji.

„Betyàri“ — s tem imenom so po Ogrskem navadno roparji zvani, ako niso slavonskega plemena, kateri se navadno potem sami imenujejo „Paholke“, hrabre junake.

Meseci so pretekli od onega večera, ko je bil Mirko vjet. Iz pogovorov svojih varuhov pa je toliko posnel, da sodnik vse svoje moči napenja, napad in njegovo odpeljavo maščevati.

Sporočil je vse vladi ter nujno prosil vojaške pomoči, naj uže stane kar hoče. Njegov načrt pa je bil ta: „Močvirje reke Tise z

vojaki obkoliti in lupeže na ta način sestradati. Zaradi velikosti močvirja pa je bil tudi ta načrt zelo težaven v izpeljavi. Vendar sodnik ni odjenjal, ker bilo je tudi razvidno, da se bodo slednjič roparji vendar le podali ali pa morali boriti na planem.

In iz vseh takih in enakih pogovorov je Mirko upal, da je ura rešitve blizu.

Nekega dne vrnilo se je precejšno število betjarjev, kateri so bili na vse štiri vetrove razposlani, z nezadovoljnimi obrazi domov. Roparski poveljnik (v ljudskih pripovedkah „Raubhauptman“ imenovan), zbere toraj vso trumo krog sebe v posvetovanje. Mirkota pa so zvezali in ga samega tam pustili.

In glej! — Čez nekoliko časa pride jeden izmed njih, kateri je bil ob enem adjutant poveljnikov k njemu.

„Poveljnik me pošilja k tebi“, reče mu: „Posvetovali smo se ravnokar o važnih rečeh. In še prihodnjih noči jedno bodemo porabili v to, da se preselimo za dalje časa iz tega kraja. In kaj naj tedaj s teboj začnemo? Da smo se prepričali, da ti nisi sin sodnikov, za katerega smo te v začetku imeli, je zate dobro. Po nedolžnem prišel si v naše roke. Pa predolgo si vže med nami, kakor pa da bi te zamogli brez vse skrbi spustiti. Akoravno si še dečko, vendar vemo, da si nas ono noč poslušal, ljudi v mestu

budil in sodnikova pisma prav skrbno skril. Toraj veš, da te ne moremo spustiti! Dvoje ti toraj ostaja na razpolaganje.

Kar bi bilo najbolje, da te odstranimo za vedno in večina je teh misli. Pa poveljnik in jaz sva zoper to. Živi toraj — s pogojem — ako se radovoljno odločiš z nami iti, se nas okleniti. Upava toraj, da bodeš dano besedo držal, akoravno si še dečko. In da bodeš to brez premisleka storil, stala sva jaz in poveljnik „za te dobra“. Ako se pa kedaj premisliš, da bi nas hotel izdati, vedi, da bomo mi takoj vsega svarjeni in da potem ne bodeš več med živimi, je gotovo; in prvi bi bil jaz, ki bi ti luč življenja upihnil. akoravno sem ti jo sedaj ohranil. In potem se odloči!“

Akoravno je bil Mirko vedno hraber in srčen, vendar je bil sedaj popolnoma pobit. Podoba matere in sodnika stala mu je živo pred očmi in zdelo se mu je, da ju vidi, kako se žalostna od njega obračata. Vendar tu je njegovo življenje rešiti — ali pa pogubiti. In ako se med roparji nahajajo možje, ki se svojo energijo surovost zdvijanih čet krotiti umejo, zakaj bi tudi on, ki mu ne ostaja družega ali umreti ali pa betjar postati, ne postal jeden izmed teh, ki od ust do ust njih junaški čini slové, in ki jih ljudske pesmi slavijo. Zakaj bi, primoran biti ropar, tudi on ne postal varuh

in branitelj, zaslomba obupnim? In akoravno so mu te misli zopet nekoliko dale pogum, vendar se je stresnil, ko se je spomnil, da bode moral dati besedo. Žlahtni nauki matere in pametni sveti sodnikovi vrinili so se mu globoko v mlado srce, in ravno sedaj so mu stopili najbolj pred oči. Od druge strani pa mu je pretila koščena smrt s svojo koso, in umreti tu v divjini, daleč od ljubljениh, bilo bi sramotno in neizmerno žalostno, poginiti v močvirju.

Položil je toraj svojo desnico v roparjevo : „Vaš sem, in zvest vam bom, smete mi zaupati!“

Poveljnik in vsa druga druhal je bila zbrana okrog velikega ognja in tja je adjutant Borbély peljal Mirkota. Kozarec rdečega vina so mu podali in poveljnik mu je govoril strahovito prisego, katero je Mirko ponavljal, potem spil vino, prazni kozarec pa se mu je reklo zagnati v kamenje, da se je razletel na drobne kosce.

„On je naš,“ reče nato poveljnik. „Bratje, podajte mu roke v znamenje zaveze!“

Četrto poglavje.

Odhod.

Bilo je temnega viharnega večera. Tisa je bobneče valila svoje valove v daljino in veter je lomil suho trsje. Voda je v močvirju kipela in sove so pele svojo otožnico. Plaho so se stikali povodnji ptiči, a volk in lisica pa sta šla na svoj lov. —

V nedosegljivi goščavi, obdani z močvirjem, imeli so betjari svoje ležišče in le po mostovih iz suhega bičevja v butarice zvezanega dospelo se je v ležišče in iz ležišča. In tak most se je ravno tako lahko napravil kot podrl. Kdor je prišel v obližje tega močvirja, še slutil ni, da kako človeško bitje tod prebiva. In taka skrivna kota išče le hudobija in pregreha.

Vse živali, kar so jih imeli betjari, bile so ptuja lastnina, a bile so drugod na boljših tleh v gostejšem trstičevji. Od tam so roparji napadali posamezne hiše in tudi vasi, med tem, ko so po raznih ovinkih svojo pot nastopili. Deloma stem, deloma zaradi mokro-mehkih tal, na katerih vsakteri sled nagloma zginge, bili so pred zasledovanjem obvarovani.

Ta večer, s katerim smo mi to poglavje pričeli, zbrana je bila roparska druhal vže zgodaj pri svojih konjih. Z nočjo vred so bili

konji osedlani in na sedlih ter ob njih je viselo orožje. Poveljnik je razdelil naslednja povelja, a z odhodom je le še počakoval. Tudi danes se ničesar kar je varnosti potreba, ne sme opustiti, akoravno se poročila ugodno glase. Od časa do časa čaka na dogovorjeno znamenje, katero imajo oddati razpostavljene straže.

Nepokojno je korakal sem in tja, ter prevdarjal kolika pot jim še predstoji. Sedaj je pogladil svojega konja po vratu; kateremu se ima vže dostikrat življenje zahvaliti, sedaj je spregovoril „par besedi“ s svojimi tovariši, hodi zopet sem in tje in pazljivo „nateguje ušesa, kedaj da se čuje „signal“.

Prvič bode toraj Mirko z betjari jahal, in ni mu bilo težko, ker od „mladih nog“ je bil privajen živine. Poveljnik mu je podaril lepega krotkega konja, in to je bilo prvo njegovo veselje med roparji. Pa tudi to ga je veselilo, da je z drugimi vred, akoravno še otrok, enako odlikovan in da bode zapustil kakor mož, vsaj jedenkrat zdivjano četo, kamor je prišel otrok.

Na prihod pripravljen, slonel je na konju (ljubečku) ob vratu, in prvič se ima danes ta ljubezen ponoviti. Oger ljubi svojega konja nad vse ter ga preje nakrmi ko sebe. Čudne misli mu blodijo po glavi, in v tej temnej viharnej noči čutil je veliko bolj prerano zgubo

svoje matere, kakor pa poprej kedaj. Zdelo se mu je, kot da bi jih moral še kmalu videti, a revček se ni spomnil, da ga njegovi, morda v tej druhali, celo spoznati nebodo hoteli.

In ravnokar se je čul zamolkel glas volka, ki je bil pa roparjem le predobro znano znamenje.

Kot bi trenil, sedela je množica na konjih in molče so odjahali.

Čez malo časa pa se vstavijo, dospeli so do prve straže, katera se je po vprašanjih pridružila tropi. In na ta način so oprostili vže štiri stražnike, le predzadnjega še ne. A ko dospejo do tega, govori poveljnik ž njim in dolgo so morali potem čakati, da dojde poslednje poročilo.

Še le sedaj obšla je Mirkota groza, a ne zaradi noči in viharja, tega je bil vže navajen, ampak mislil si je, kaj če nas pravica doseže — kaj potem? — Krčevito je poljubil podobico božje porodnice in stisnil na srce, kot bi hotel si s tem izbrisati poslednjo grenko misel.

Poslednji stražnik se je v tem preril do njih ter sporočil, da je čul zamolko žvenketanje orožja, a družega nič. Ogleduhi (kateri pa niso bili izmed trope), pa se ta večer še pokazali niso akoravno so imeli priti povedat, kaj da se godi v bližnji okolici sumljivega, in to je poveljniku čelo zmračilo.

Najbolj pogumne zbere toraj vódja k posvetovanju in odločili so, da jezdijo na vsak način dalje, ker nepričakovan napad na vojake jim bode več koristil kakor pa, da bi še dalje časa ostali ondi. Razume se, da vojaki do njih seveda ne bi mogli, a tedne in morda celo mesece biti obkoljen, ne da bi se zamoglo kam, to je vendar predolgočasno.

Poveljnik da sedaj sledeče povelje: „Orožje v roki za boj pripravljeno, v polnem skoku v daljavo, ako se med tem razprše, zbero se v Jašah. Mirko pa je bil ob Borbélyjevi strani, ker ta ga ima čuvati, ako hoče še dalje živeti, kot svoje oko.

Akoravno črna noč, vendar se je dobro razločilo plano od močvirja, in ko pridejo na trdo zemljo, drli so po bliskovo po ravnini. Vže v prvih trenutkih se začuje strel in konji so plašni podili v divji skok. Tema je pa varovala betjare pred preganjavci.

Tiho so jahali betjari, a ko pridejo do nekega lesovja, kateremu se je reklo v jašah, pridrže svoje konje in se polagoma rijejo med lesovje. Pa glej! cela vrsta ognjev se je posvetila njih očem in lepo število vojakov je čakalo le povelja, kam in kaj. Ubežati tu več ni bilo mogoče zaradi gostega gozda, zatoraj so konje vstavili, da se odpočijejo, da se pregleda še jedenkrat orožje in potem v polnem

skoku naprej. Pa tudi vojaki so bili pripravljene na sprejem.

„Za menoj!“ jim zakliče poveljnik, ponosno se sklonivši v sedlu. Potem pa je spodbodel konja in zdirjal kot furija med vojake.

Kakorhitro vojaki ugledajo divjo druhal, pozdravili so jo takoj s svincem, a roparji zaženo svoj divji krik ter se z vso obupnostjo vržejo tako silno nad te, da je bilo skoro misliti, vže so prodrli in se rešili. Pa v tem trenutku se začuje energični glas meščansko opravljenega poveljnika vojakov, kateri so se zagnali z divjo jezo nad lopove. In vnel se je ljut, krvav boj. Pištrole in karabinerji so pokali in pálaši so se bliskovo križali.

Kot od strele zadet, tako se je Mirko tega glasu, ki je vojake tako spodbudil, ustrašil, a še bolj, ko je boj tega moža na njegovo stran privalil.

Z očmi sta se ujela in ves začuden zakliče ta: „Mirko, jeli ti tu!“ V tem trenutku pa je bil Mirko s sabljo zadet in padel s konja.

„Tu sém!“ zakliče sodnik vojakom. „Rešite dečka!“ Sam pa skoči s konja in prime njegovo roko.

„Felette Begyes!“*) zasmeje se Borbély, in junaško potisne vojake nazaj. Po bliskovo

*) Predobri ste!

se skloni do dečka in si ga posadi pred se.

„Aha, tudi otroke znate krasti?“ reče mu sodnik zaničljivo ter skoči na konja.

„Epen biconi!“*) odvrne mu Borbély. „On je sedaj naš in ropar z dušo in telesom! — On je naš brat!“ in s temi besedami se zažene na najbližjega vojaka ter mu prekolje glavo.

„Becsületemre mondom!“**) zakliče sodnik Veber ves iz sebe, potem se mu „to ne spodobi,“ in pri tej priči mu potegne podobico božje porodnice raz vrata, katera se je med padcem prikazala izpod obleke in se potem še z večjo ljutostjo zažene med betjare.

Akoravno so se vojaki borili kot levi, vendar so se roparji srečno skozi prerili in v divjem skoku zapustili bojišče. Nekateri so bili seveda ranjeni in dva sta bila mrtva. A vendar se hitro zbero okoli poveljnika, kateri je zaničljivo „Visconlátásra!“***) zaklical ter na čelu čete podil dalje. Tudi ranjeni niso zaostali, ker vjete roparje ne sodijo dolgo. Da bi pa padla dva ne postala nad njimi izdajice, so pa nju tovariši pošteno skrbeli, da so jim zavozljali jezik za vedno.

Vže se vojaški ognji niso več videli in

*) Zakaj ne!

***) Pri moji veri!

****) Da se zopet vidimo.

sedaj so si šele roparji oddahnili, po tem pa po planem polju, urno svoj beg nadaljevali.

Šele ko se je zdanilo, ugledali so v daljavi gosto obraščene hribe, tam je bilo njih skrivališče vsaj začasno, da se konji odpočijejo od trdega teka.

Celi dan so bili skriti v tem zavetju, a ko se je zmračilo, bežali so zopet dalje.

Mirko pa je cel dopoldan fantaziral, in pretresal ga je hud mraz. Borbély, ki ga je do tu sem prinesel na rokah, in le njemu se je imel Mirko zahvaliti svojega ohranjenja; ko se je zmračilo, pozabil je Mirko vsaj na videz vse prestano, žaloval je le po konju.

Tudi sedaj, ko so se zopet vzdignili in odrinili, obdržal je Mirkota pri sebi, zavil ga je v plahto, katero je imel za konja odeti. Tako je bil deček tudi zavarovan pred mrazom, in sladko je zaspal na Borbélyjevih prsih.

Pa v sanjah je veliko govoril. Sodnik mu je bil vedno pred očmi, da ga kara, svari in da ga hoče spoditi. Tudi podoba božje porodnice mu je delala skrbi, in bridko je tarnal po nji. Videl je svojo mater, ki je po njem žalovala, akoravno je še živ, pade jej pred kolena, ter jej obstoji, da je bil nepokoren, da je postal betjár (ropar), — on je moral zvestobo priseči. — —

„Hiv gyermek!“*) mrmral je ropar.

„Dobro je, da ga ni slišal kdo drugi, ker to ni varno, da bi tovariši vedeli, da njegovo srce ni roparsko. Počasi ga moramo preobrniti, da bode s srcem in dušo naš.“

Zjutraj pa so se ustanovili v podnožju Karpatov, kjer so uže stanovali, ter svoje zaveznike imeli. Torej pripravní, domači, roparski kraj.

Peto poglavje.

Prva šola in poduk.

Borbély je prevzel na povelje poveljnikovo, skrb, varstvo in poduk Mirkota, ker le on se je razumel, dečka prav popolnoma omotiti, ter ga za svoje namene pridobiti, in dečku vsako reč le od svitle strani pokazati. In Mirko, kateri je dobil rokovnjaško ime Šugàr, po naše žarek, oklenil se je z otročjim zaupanjem in ljubeznijo svojega učenika, zato, ker je bil tudi manj surov, kot drugi tovariši.

*) Zvesti otrok!

„Najbolj sloveči boritelj bil je moj učenik, in tudi jaz sem razun našega „starega“ naj-urneji boritelj; tudi ti se moraš naučiti meč bolj urno sukati, kot pa vsak leni писаč po „kanclijah“ svoje pero. Tako imel je Borbély vedno navado reči, ko je Mirkota z bodalom v roki uril.

Od veselja se mu je vsikdar srce smijalo, in videl se je vže v duhu, kako bode jedenkrat svojemu učitelju, ja še celo poveljniku enak. Vsako stvar je urno razumel, in nikdar se ni utrujenega čutil.

Jahati pa se je moral učiti na ptujem konju, ker svojega je zgubil ono grozno noč v boju. In Borbély mu je večkrat djal; jezdec brez konja in meč brez držala sta jedno. In tako ga je v njegovih strastih natihoma podpiral, ter imel namen; dečka do tega pripeljati, da si dobi svojega konja od ptujih ljudi. Veljalo je torej, da deček stori prvi rop iz lastnega nagiba.

„O da bi le imel svojega konja!“ djal je nekega dne. O Borbély, ti ne veš koliko bi rad jaz storil za to! Na iskrenem konju divjati čez dol in plan, ponosno se merite s svojimi preganjalci, da se konj še tal ne dotika; griva mu vihra, z nosnicami pa pērha, jednak

vetru, ako po planjavi brije! O Borbély, da bi le konja mogel dobiti, in več bi ne želel!“

„V Belabajinski pustinji*), je konj na desetine!“ odvrne Borbély mrklo.

„Kako, ker niso moji!“

„Čemu si potem ropar?“ — je hotel odvrniti Borbély, pa si je premislil in djal: „Bog¹ vedi, jih je li oni gospodar kupil ali ne, sam jih ni naredil, in enega ali ima ali ne, je jedno. Konji so dar božji, kdor ga vlovi, tega pa je.“

Težko se je bilo v tem trenutku dečku za kaj odločiti, ker se je vest borila s strastjo.

„Veš kaj Borbély,“ začne deček čez nekoliko časa. „Kaj ko bi jednega vzeli, in bi mu ga jaz pozneje vrnil?“

Borbély se ni mogel zdržati smeha, pa ko uvidi, kako tenko vest ima še Mirko, in ki ga hoče le prav počasi popolnoma dušno umoriti, mu odgovori:

„Šugar, ti si priden dečko, stori to le brez skrbi.“

Mirkotova vest je pri takej zvitosti popolnoma onemogla. Strast in pa greh, pa sta veselo plapolala v njegovem srcu. Trdno si je torej „naprej vzela“, pri prvi priložnosti

*) Na severo-ogrskem je vsaka samotna kmetija pustinja, a na južno-ogrskem se imenujejo stepe.

si kakega konja prisvojiti. Ubogi Mirko!
Uboga mati!

Poveljnik je z dopadajenjem poslušal, ko so mu pravili; da bode Šugar iz lastnega nagiba, šel krast konja, ali bolje rečeno, da stori prvi korak v greh.

Poveljnik da torej dečku, kateri se je preskrbel s samokresom in bodalom, tri tovariše, da mu v sili pridejo na pomoč.

Pustinja Bélabánja bila je pet ur od tod oddaljena. Dali so mu konja, katerege pa ima na imenovanem kraju oddati tovarišem. Ker pa roparji v tej okolici niso še celo nič sumljivega povzročili, bil je Šugar s tovariši varen pred vsako stražo.

S težkim srcem je odjahal Mirko s tovariši, a tudi vest ga je posebno sedaj zelo nadlegovala.

Nehote je globoko vzdihnil. Potem pa so mu prišle druge misli, ki so mu šepetale: Kar je, to je. Nazaj ne smeš, tvoja čast to zahteva (čast pregrehe, pač lepa čast!). Morda si je posestnik tudi po napačnem potu prisvojil živali. Neumnost, da se obotavljam! Saj nisem več otrok. In takih misli je jezdil dalje.

Vže so se vidle prve kočje pustinje. Bélabánja; tudi jezdec bližali so se sedaj bolj oprezno samotnemu kraju, da so dospeli v neko globel, prav blizu koč. Mirko skoči s konja,

jeden izmed tovarišev pa mu pokaže hlev (stajo), kjer so stali najlepši konji.

Boječe se je plazil do zidovja. Sapa mu je bila težka, in burno mu je tolklo srce. Velikokrat je obstal, da si sapa olajša: Ako ga zasačijo, vjemó, sodniji izroče? — Pa čemu tako premišljanje, le dalje!

Ravno ko je k hlevu prišel, zalajal je prav blizu njega velik pes, pa ta se je hitro za vrata pritisnil in čakal z napeto pištolo, kaj da pride sedaj. In res, pes se je čez nekoliko časa pomiril, ter godrnjaje šel v svojo uto, in zopet je vladala nočna tihota.

Po tiho in prav skrbno odpre sedaj vrata, in glej v hlevu je bil. Le slabo je mrkla svetilnica obsevala lepo vrsto čilih konj, in deček jih je strme opazoval. „Ne kar od kraja, ampak zbrati si moram najlepšega, mrmral je sam med seboj.

Ko se nekoliko ogleda, ostalo je njegovo oko na lepi krepki živali, dolge grive in iskrih oči. Tega ali pa nijednega.

Prav na tihem, kolikor se je le dalo, odvezal ga je od žleba, ter peljal proč. Pa pri tem poslu zmotil ga je nek šum, in kakor pred živim spakom, tako se je tega ustrašil. Ko pa zagleda, da se tam na slami nekdo vzdiguje, zavihti se s smrtnim strahom ži-

vali na hrbtišče, ter jo vodi k odprtim vratom.

V tem pa se začuje glas: „Roparji, roparji!“ in mož s palico v roki je hitel za njim. V hlevu jeli so se dramiti hlapci, sem od kože pa so prilajali psi.

Žival se pred hlevom divje spne po konci, a še v tem trenutku uboga malega jezdeca, ter v polnem teku, pusti pustinja za seboj. Mirko je bil rešen. In od daleč se čuje hrup in lajanje zbeganih stvari. Ko se proti jutru približa k ležišču (po domače logarju), sedela je že skupna druhal pri kartah in kockah, ki jim velikokrat prežene ponočne ure. Le poveljnik je še, zavit v svoj plašč. spal spanje krivičnega. Borbély pa je sedel pri knjigi, kakor po navadi večkrat celo noč, pri svitem ognju.

Prihod jahačev in Mirkotovo „slavno delo“, kakor tudi njegov izvrstni okus, obrnil je vsih oči nasè. Tudi njih poveljnik ga je očitno pohvalil. Borbély ga pa je „tapljal po rami“, ter ga z voščili preobsul. Mirko pa je spredidel, da mu je ta junaški čin v veliko čast, in je ponosno peljal svojo žival k drugim.

No in od tega časa je jedino le na svojem konju jahal in se uril v raznoterih potrebnih rečeh. Ne dolgo in jezdec in konj sta bila neločljiva. Mirko pa je bil tudi v res-

nici ponosen, ko je podil čez grm in strm, brez sedla in brez uzde, in le z roko je vodil svojo žival. Imel je pa tudi težke vaje dostati.

Moral je na konju skakati, na glavi stati, se le z rokami držaje, kviško obdržati. Vadil se je na konju boriti in streljati. In to je kazalo, da je Mirko popolnoma ogerske krvi. Akoravno mlad, vendar si je s svojimi vratolomnimi vajami, občudovanje vsih, in poveljnikovo spoštovanje naklonil. On in njegov Scarvaš, po našem jelen, bila sta neločljiva. Ubogal ga je po otročje, jedel mu z roke in ko je od kod prišel, rezgetal mu je vže od daleč nasproti.

Tudi strelne vaje je mogel vsak dan dostati, in v tem se je šele pokazal, da bode s časom svojim učnikom jednak. Sebičnost njegova ga je tudi v bridkih urah, ko ga je vse mrzelo, ko se je spomnil svojih, potolažila, da bode menda jedenkrat sloveči od vsih imenovani bétjar. Da pa svojo mater še kedaj vidi, si pa še misliti ni upal.

Le od poduka še ni bilo ne duha ne sluha. To je bila namreč njih samosvoja govornica (jezik), s katero so se roparji in njih pomagachi sporazumeli, in ki je kot nevidna vez, krila mnogobrojne pregrehe. S tem pa se je podučevalo o zadržanju pri sodnijskih preiskavah in drugih enakih nezgodah. Akoravno

pa je bil Mirko prav popolno v mrežah hudobe zapleten in vsake vrste hudobij privajen, vendar nauki rahločutne matere in resnobni sodnikovi soveti iz njegovega srca še niso zginili še so tleli pod pepelom zaspane vesti in pregeh.

Nekega večera je pa ležal z Borbélyjem ob robu lepega travnika. Zahajajoče solnce je žarno obsevalo stoletna vrhova dreves, in veterc je lahno šumljal. Lehkonoga srna je plašno skokotala mimo njih, in veverice so plezale ob drevju, škrjanec pa je otožno žvrgolel, svojo večernico. Podoba lepega prazničnega miru.

Vse to je zelo vplivalo na dečkovo srce. Igral je z Borbélyjem kvarte, in ko končata, padejo mu špehaste kvarte iz rok. Počasi se nasloni na bližnje steblo, in jel sanjati z naravo vred, ter se tresel pred božjim veličastvom. Borbély pa je zopet za kvarte prijel, da jih zmeša na novo.

„Borbély, ljubi moj, nič več nikar ne igrajva,“ reče deček mehkim glasom. „Sanjajva z naravo vred, ali pa kaj govoriva.“

„Kar se sanjanja tiče, to ni nič,“ odvrne mu ta, „ako pa imaš kaj interesantnega na sebi, na dan z njim, da se vidi, kako bi pridigoval, ko bi bil duhoven.“

„Slušaj torej ljubi Borbély,“ reče mu ta zaupno. „Veliko sem se uže naučil koristnega, le tega ne razumem, kako je to, da nam je krivica vedno za petami. Ti dobro veš, kako da hrepenim po slavnih činih, in da je moja jedina želja ta; drugim biti jednak. Nikdar se ne bode zamoglo reči; da sem strahopeten, da sem mevža. Vendar se mi je želja obudila, da to kar storim, da bi bilo pošteno in dobro.“

Borbély je bil tako rastresen pri tej otroškej modrosti, ki želi le dobro, da ni vedel kaj odgovoriti; le svojo redko brado si je gladil.

„Jeli nima vsakdo pravico po svojih okoliščinah živeti in ravnati, in zato ker drugače ne more?“ odgovori mu čez nekoliko časa. Bogatinec ima vse druge pojme o življenju kakor pa revež, gospodar drugače kakor posel. Kakoršne okoliščine, tako življenje.“

„Pa vendar imajo dobri ljudje“, zavrne ga deček, „le dobre misli in želje, ne gledé na stanovske razmere, ker jim je vse jedno, da le Bogu služijo.“

„Vendar vse to le iz lastnega dobička store,“ zavrne ga Borbély s prepričanjem, a se je vidilo, da je bil v zadregi.

„Potem pa so hudobnejši od hudobnih!“ razjezen zakliče Mirko. Pa to ne mora biti! To vem od matere, in tudi sam po sebi, dragi Borbély.“

Obedva sta na to molčala. Mirko je zamišljen gledal svetle oblake na obzorju, njegov tovariš pa je spuščal goste oblačke dima v čisti zrak. Čez dolgo časa pa vendar Borbély povzame besedo:

„Mirko jaz vem, da ti govoriš kar imaš v srcu, zato ker si še mlad. A ko prideš v moja leta, ko dostaneš bridke prevare, spoznal boš, da ljudje nimajo srca na jeziku, ampak govore drugače kakor pa mislijo. In tačas boš spoznal, da si sedaj neumen, ko tó misliš. Ako pa tega ne, si porini meč ali pa kroglo v srce, in ljudem se bode srce olajšalo, da vidijo jednega roparja manj. In jeli morda nimaš ravno tako pravico do življenja kakor drugi ljudje? Pozabi toraj neumnost in zapomni si: „Kdor ne drži na Boga, pa mora nasprotno.“ (Lepa ideja od življenja.)

Žalostno je Mirko povsesil glavo, in reči si je moral; da to kar je Borbély govoril, je žalibog bridka resnica; namreč da se dvema gospodoma ne more služiti, in da si je s svojim Scarvašem pekel zaslužil in milost božjo zgubil.

Šesto poglavje.

V razvalinah.

Poletje in zgodnja jesen je Mirkotu vsikdar prekmalu poteka, ker le ta čas so roparji prebivali v gozdu pod milim nebom. Navajen dežja in vročine, mraza in solčnih žarkov, postal je krepke in čvrste postave. Vedno jahanje in borenje, ohranilo mu je moč in zdravje in ga popolnoma utrdilo.

Vsa druga pa je bila pozimi, ko je debela snežena odeja pokrivala lepo zemljo, ko so mesto ptičkov, volkovi po gozdu tulili in lačni vrani in krokerarji frfotali sem in tje.

V lepi prijetni dolini, visoko gori na skalovju, stale so razvaline nekdanjega gradu, ki se pa vkljub stoletjem še vedno ni popolnoma razdrlo in razpadlo. Jeli je bilo to kedaj lastnina kakega viteza ali pa uže od nekdanj roparsko gnezdo, kdo ve to povedati, popisati. Zadosti je, da vemo, da je stoletje in stoletje uže preteklo, in da razvaline še sedaj stoje. Morda si je tista roka, ki se je tu med volkovi in divjimi zverinami naselila, tudi lepe vrte obdelovala in sadila, — je le misleče, a nikakor gotovo, vsaj sedaj ni temu podobno, le v najmanjem ne. In bolj se bi bilo čuditi,

da bi se tu 8 dnij ne slišalo rujojenje volka in pa godrnanje medveda, kakor pa nasprotno.

No, in te razvaline so bile zimsko zavetje roparjem. In ako ga pogledamo v notranje prostore, še ni prenapčeno. Vhod, res da pelje po mokrih kletih in hodih, po katerih se vsakovrstna mrcina nahaja, in ki so v skalo vsekani, da je s kamenjem in grmovjem preprežen, vendar ko pridemo po stopnjicah v zgornje prostore, smo iznenadjeni, videvši čedne in dobro ohranjene sobe, in le oprava je bolj neredna. Kuhinja s svojim velikanskim kamnitim ognjiščem, bila je le z najpotrebnejšo posodo oskrbljena, — in Mirko je bil; ki je raženj vrtil.

Spavnice so bile preskrbljene z mahom, senom in živalske kože so bile sem in tje pregrnjene; dve posebne sobe sta bili za obed in za razvedrenje, ozaljšane z jelenovimi rogovi in lepimi podobami, dá, še celo biblioteko so imeli, čez katero je bil pa le Borbély gospodar, ker se drugi za njo menili niso.

Zares, lepo zimsko zavetje, kjer divji elementi ne morejo svojih burk vganjati. In ravno v teh časih se je Mirkotu najbolj roparsko življenje primrzilo, ker je videl razvade (v popolnej meri) svojih tovarišev. Pijanost, prepir, poboj, surovost in nespodobnosti vsake vrste so bile tu na dnevnem redu, in

temu se ni mogel tako hitro odtegniti ko na planem.

Da bi se pa po neumnosti ne izdali, smelo se je o najpotrebnejših časih grad zapustiti. In le kadar ni bilo snega, podali so se na rop, ali pa le zato da se razvedre, in živali prevodijo.

Ako pa se je sneg bleščal po dobravi in goščavi, bilo je tudi to veselje nemogoče, in Mirko se je v takih časih, od Borbélyja napeljan, zatopil v knjige in brošure, ter si s tem preganjal dolgi čas.

Borbély pa ga je učil tudi zemljevide risati, ga podučeval v geografičnih študijah, ga učil francoskega in angleškega jezika, kar je Mirko (in kar je vsem Ogrom prirojeno, da imajo dobre zmožnosti) prav dobro zapomnjeval. In iz vsega tega se je dalo posneti, da je moral Borbély biti pred leti vse kaj družega kakor pa je sedaj, pa kdo nam bode to povedal.

Kolikor stareji, toliko modreji je tudi Mirko postajal, in v svoji žalosti je moral spoznati, da Borbély ne dela vse to iz ljubezni do njega, ampak radi samega sebe. Čutil je njegovo lisičjo zvijačnost, kako mu iz sovraštva do človeštva, hoče vcepiti strupeni peklenški morál, in ga do poti popolnega pogubljenja pripeljati. Pa akoravno je bil Bor-

bély zelo oster poznavec človeškega srca, vendar ga je njegova prekanjena modrost vsaj pri Mirkotu ogoljufala. Zato, ker on pravega vzroka ni vedel, zakaj da njegovega srca ne more popolnoma spačiti, ker on ni vedel, da je v Mirkotovem srcu še vedno strah božji.

Ker je pa Mirko predobro vedel, koliko da Borbély premore, in ako je potreba celo nasprotnike njegove preslepari, in da jih na svojo nit ujame, se je skrbno varoval, njemu le v najmanjšem pokazati, da njegove namene pozna, in da ga je, akoravno še otrok, vendar popolnoma „pogruntal“. In tako je njuna prijaznost še vedno trajala, akopram je Mirko v ravno nasprotno stran krenil, kakor je pa Borbély nameraval. Ker strah božji in njegova milost več premore, kot pa še tako zalezovanje tega sveta.

Tako smo se privadili, da o Mirkotu še vedno mislimo, da je „otrok“. „Gyermek,“ otrok, tako ga imenujejo njegovi tovariši iz stare navade, ako ga po rokovnjaškem imenu „Šugar“ ne pokličejo. V resnici pa je „otrok, deček“ postal cvetoč mladenič, ki bi bil pri materi njeno veselje in ponos. Od solnca in prostega življenja bil je zagorelih lic in lepi kodrasto črni lasje, strinjali so se z malo tenko brado. Pleča pa je imel velika in močna, in je bil kos vsakemu korenjaku.

Pri ropnih napadih se je vedno vzdrževal, ako se ni moglo na kak način brez prelivanja krvi to zgoditi. Čiste roke je še imel od človeške krvi, in veliko zasmehovanja bi bil mogel več potrpeti, ako bi ne bil uže dostokrat dokazal, da o pravem času ni nič manj hraber in drzen, kakor pa kak drug. Akoravno je bil on še nedolžen, vedno enako vesel, in akoravno so mu bili tovariši tega nevošljivi, so ga vendar radi imeli med seboj, in le redko se je kdo z njim razprl. In tako je postalo ime „Gyermek“, nevede, njemu v spoštovanje.

Nekega pustega zimskega večera, ko je burja brez usmiljenja tulila po vrhovih stoletnih hrastov, sedela je večina izmed roparjev pri kockah, okrog velike hrastove mize v prvi sobi. Veliko steklenic je uže stalo praznih na mizi in po tleh. Jeden izmed roparjev, neka jeznorita živad, pa je imel uže uro za uro nesrečo pri igri. Lica so mu gorela, in žile na čelu so se mu napele, med tem ko so se mu oči od preveč užitega vina izbočile. Njegova široka pleča so se mu visoko vzdigovala ko je na redko sopol.

Najedenkrat pa skoči kviško, kot obstreljena zver, in nemogoč kake besede izreči, zgrabi pred njim stoječo steklenico, ter jo z vso silo zažene v svojega nasproti mu se-

dečega tovariša (kateri je tudi sedaj dobil), da se je ta v svoji krvi zvrnil na tla. Divji vriš sedaj nastane. Jedni hite krvavečemu na pomoč, a drugi zgrabijo nemirneža ter ga pogovarjajo.

Z orjaško močjo se oprostivši sitnežev, kateri so na vse strani nehoté leteli, jel je iz vsega grla rujoveti, kot zaklana divja krava.

Poveljnik je pod kaznijo zapora vsak šum in hrup prepovedal. Pretéče stopi sedaj v sobo, ter z ostro besedo zaukaže mir. Zdivjani pa je jel še bolj rujoveti ter vse razdrobiti hotel. Nikdo več se ni zaupal k njemu. Nato pa gre poveljnik proti njemu, a divjak vzdigne stol da bi ga pobil, pa poveljnik mu je bil urneji, zgrabi ga z železno roko, in ga zaukaže zvezati. Noge in roke so mu zvezali, usta pa zamašili, ter vrgli v kot na kup slame in bil je mir.

Preteklo je po tej prigodbi nekoliko dni. Sneg je skopnel, torej poveljnik odloči; napad na neko zelo premožno mestice, katero se na konju v urnem diru v nekoliko urah dospe. Rop se posreči. Po noči ko je vse spalo, napadli so mestice, in meščani na to nepripravljeni, se niso zamogli braniti. Roparji pa so odšli z denarjem, dragocenostmi in s živežem obloženi, prav brez vsega hrupa na svoj grad.

Zaradi varnosti volja, vrnili so se domov

po različnih potih in posameznih oddelkih, in radi tega so šele doma v gradu zapazili, da onega, ki ga je ono noč poveljnik pustil zvezati, ni med njimi. Ugibalo se je sem in tje, a zaostalega pa le ni bilo. In slednjič se s tem umeré, češ; v boju je poginil.

Takoj jednega prihodnjih večerov, stal je Mirko na straži, ter se je prav kisko držal, da je moral tu prezebljevati, a vedno pazno na vse poslušal.

Pa čuj! Velika uhasta sova, sfrfotala je z dreves, ter letela dalje v goščavo, za njo se je pa vsulo nekoliko snega, ki je še ostal na drevju. Nikdo bi se še zato zmenil ne bil, pa stražnika je to vse drugače vznemirilo.

Da, Mirko je bil uže skušen v vsih slučajih. — Najmanj sumljive stvari, na katerih navadno oko ne bi gotovo nič sumljivega zapazilo, njegovemu pogledu ni odšlo. Letanje ptičev, beganje divje zverine, vsak pogib spodnjih drevesnih vejic, imelo je zanj svoj pomen, iz katerih je posnel, kolikor je stražniku potreba.

Svitlo njegovo oko se je zarilo med temno grmovje, in uho je na sapice vetra poslušalo.

Ne najmanje stvarice mi ne zapazimo. Grobna tihota je vladala v gozdu. Neumno bi bilo, nevarnosti se bati.

Vendar je ropar zginil v temni hodnik, ter ob steni šlataje iskal špaga. Jeli se mu sanja? Natančno vé, kje da je, a sedaj jo ni.

In sum se mu je zbudil: „Nekdo, ki je tukaj znan, kakor on in njegovi tovariši, jo je skrivši odstranil.“

Z enim skokom premeril je hodnik, ter stal pred pijočo veselo družbo.

„Arulasch!“*) zakričal je, in ko bi trenil so skočili bétjari na kviško. V trenutku so v orožju, in prostori so na mah spraznjeni in pri tem so uže pri konjih. Straža odvali kamen od vhoda, in takoj je med drugimi, ki so uže na konjih. — — —

Mirko je pravo zadel. Prej ko je bil prvi ropar na prostem, obkolili so meščani in vojaki, kateri so jim bili podpora, grad popolnoma, in še sanjalo se jim ni, da tisti, katerim to velja, uže na boj pripravljeni čakajo. Vodja njih pa (ubežni ropar), vodil je malo trumo pogumnih k vhodu, ki je bil s kamenjem zavarovan.

Ravno so se pripravljali jo odstraniti, in drug oddelek konjиков pred štalni izhod izdajavec postavi, pridere roparska truma z vso silo iz vhoda. Takega hitrega izpada pa obležniki niso pričakovali. Sicer so od vsih

*) Izdaja.

strani na roparje streljali, a zaman je bilo se njih sili ustaviti. Noč je dobrohotno njih postavke zakrila, suho vejevje je pokalo pod silnim begom konj, a na preganjanje misliti; bi bilo neumno.

Med tem pa beguni zašlišijo ljut boj sem od grada ter obstoje. Poveljnik jih imenuje, jednega ni — Borbélyta. Preveč jih je, kot pa da bi jih premogli,“ dé na to poveljnik. „Kika a maga fazeka melle szit!“*) Ali se slavno oprusti, ali pa pade kot junak. Živega pa ne bodejo dobili.“

„Jaz pa grem nazaj!“ zakliče Mirko. In svojemu imenu jednak, bil je proč.

Takoj ko je prispel do zadnjega grma k gradu, pa ugleda, da se Borbély z množico jezdecev ljuto tepe.

Pri tako iznenadenem njegovem prihodu dobil je Borbély vsaj nekoliko „duška“. Jezdec se zaženejo nanj, a tudi Borbély, ko je dobil novo upanje, se spusti v boj, in z nepopisljivo hrabrostjo in srčnostjo sta premagala nasprotnike, ter v divjem krohotu zdirjala v temni gozd. Iz vsih grl zadoni sedaj prisrčni Eljen**) ko dospeta tovariša do svojih, akoravno v mrazu, vendar vsa premočena. Borbély

*) Vsak je sebi najbližji.

**) Živijo.

je bil le nekoliko ranjen, in akoravno je bil izvrstni boritelj, vendar bi bil onemogel, ako bi ga Mirko rešil ne bil.

Sedmo poglavje.

Predpustni ples.

V kastelu je bilo vse živo. Premožni general Fašfeláš ga je od prejšnjega gospodarja, ki je vse svoje premoženje zaigral ter prijel za popotno palico, kupil, ter se na vso moč prizadeval, tekmovati z najmogočnejšimi Magnati.

Kar škripalo je pod nogami, tako je bilo mrzlo. Počasi so se užigale svetle zvezde na modrem nebu. V kastelu Fašfelášu pa se je imel prirediti nad vse sijajen pleš.

Polagoma so se vozili gostje v kastel, ter v dragocene kožuhe zariti, stopali po razsvitljenih stopnicah, spremljani od bogato oblečenih služabnikov, ter poizginili v sobah, da se potem podajo preoblečeni v („maškarah“), v brilantne sobe. Veselo se je čula godba v krasnih prostorih, in prijetno doneče ciganske melodije so razveseljevale poslušalcevo uho. Vedno bolj so se polnili prostori, in še vedno so dohajali novi prišleci.

Tu se je videlo vsake vrste narodne noše; starinski magnatovski plašči so štrleli zlatih okvir in drazih kamenjev, široke turške hlače so abotno visele velikanskemu Ogru ob ledju, arabski poveljniki, Perzijani in indijski velikaši so bili pomešani med seboj, in nič manj dragoceno oblečene niso bile gospe in gospice. Vino iz raznih dežela in likere najboljših tovarn so služabniki gostom ponujali, in vedno bolj se je veselje množilo.

General in njegovi pa so bili od gostov s pohvalo in čestitanjem povzdignjeni v višave, a zopet na drugem kraju obrekovani zaradi prevelike častilakomnosti. Toraj tudi tukaj dve stranki.

Najzadnji se pripeljejo bogato oblečeni gospodje s krinkami (larfami), v vsaki kočiji po čvetirje in dva strežaja, ki pa sta bila tudi popolnoma maskirana.

Od teh spremljani, stopajo gospoda ponosno med vrstami čakajočih strežekov v oblačilnico.

Med tem, ko so že dalje časa tukaj sem in tja šetali ter služabnike polagoma odpravili, uvidelo se je, da so poglavitne reči, velike vrednosti pozabili na vozech (kripah), in odposlali so še zadnje nadležneže (namreč služabnike) po te reči, kateri se, nadejaje obilega darila, hitro razprše.

Dva gospoda izmed ostalih pa stopita v bližnjo sobo, odpreta s silo druga vrata in dospeta tako v kapitanovo biblioteko. Na pisalni mizi pa so ležali dragoceni zaslužni redi in medalije njegove, katere je navadno vedno nosil.

Med tem pa so se služabniki vrnili z zabojčki in ostali gospodje jim označijo, da, se že dva izmed njih nahajata med plesavci kamor sedaj tudi ostali izginejo, sprejeti od brezštevilnih postrežnih duš.

Čez dobre pol ure pa tudi njih zaostala tovariša stopita v dvorano, in akoravno pri splošnem veselju tak prihod ne vzbudi nikake pozornosti, vendar se je vse čudilo, kako da nista prišla po navadnem, neverjetno okinčanem mostovžu v dvorano, ampak ravno od nasprotne strani.

Prestrašen gre general do njih, kateremu se v njegovo zadovoljnost opravičita, poklonita njegovej gospej in se potem pomešata med vesele goste.

Takoj nato pa se prične ples po francoskem redu, in šele za tem zagodejo cigani (katere pa si ne smemo predstavljati take, kakor so naši navadni), narodni ples: Chardáš. Vedno bolj urno so se plesavci vrtili, iskaje se in zopet bežaje sem in tja podili.

Slednjič vendar godba utihne, ubira svoje inštrumente, in plesavci so si z okrepčalnimi jedili ohladili svojo kri.

Uže je godba dala znamenje k drugemu plesu, ko general ugleda, da je bil neki izmed gostov bogato z redi in medalijami okinčan, in sicer jeden izmed obedvojih, katera sta nekoliko poprej iz njegovih sob prišla. Poprej pa, ali jih še ni imel, ali pa jih je imel skrite.

Tudi drugi gostje so ga začudeno opazovali, kateri se pa ni čisto nič za to zmenil, ter ravno tako veselo neko gospico zabaval, kakor pa poprej.

Tudi generalova gospa je bila radovedna, toraj vpraša svojega moža: „Kdo je ta, ki ima tvoje medalije? Vse se vprašuje in ugiba, a vendar ga nihče ne pozna, toraj vsaj meni povej, morda je kak tvoj prijatelj, kak general?“

In ravno se je ta hotel sam s tujcem v razgovor podati, ko se godba prične, in to več ni bilo mogoče.

Vse je pozabilo nanj, in tudi on je kakor po nevedoma generalu odšel, si plesalko pri-skrbet.

Tudi drugi ples se je jednako veselo končal, takoj za tem se odgrne zagrinjalo in vesela igra se je pričela, in še le sedaj je

vzbudil tuji general vsih pozornost na sebe. Naslonjen na neki steber, gledal je neprenehoma domačega generala, posestnika kastela.

Tudi ta ni bil v igro zamaknjen, ampak tujec z medalijami, enakimi njegovim, delal mu je preglavico. Ogleдал se je po njem in vjel se je z divjim tujčevim pogledom.

Vest mu sedaj ni dala več miru. Le obotavljal se je še, jeli hoče v svojo biblioteko iti, če so še njegovi redi na pisalni mizi ali pa kar naravnost tujca nagovoriti o njegovem stanu. Mogoče, da je kak preširen magnat, ki ga hoče s svojim bleskom osramotiti, pa kako je potem zašel v njegove privatne sobe, ker več se ni mogel spomniti, kako se mu je oni o prihodu v dvorano opravičil.

Vstal je torej in šel k njemu, kateri se pa še zmenil ni zanj. Od jeze mu je kri kipela. Kdo si le upa njega, generala in bogatega posestnika tako zaničljivo sprejeti, da se niti ne zmeni zanj?

Popolnoma se torej približa tujcu ter mu po tihem reče: „Ti redi in medalije so taisti, kakor jih imam jaz.“

„Da, vaši,“ odgovori mu tujec, ne da bi se bil količkaj genil.

„Kako to mislite? Kako se to razume?“

„Kakor hočeš, in ti drago.“

„Ha! kdo je to?“ odvrne general kipeče ter glasno, da so se jima gostje radovedno pridružili.

„Taisti, ki bi bil lahko jeden izmed prvih kavalirjev, ako bi mu ne bil nek nečimurni predstojnik odvzel dobrega imena stem, da ga je zatožil.“

Ponosno se skloni general kvišku.

„In nečimurni predstojnik bi on nikakor ne bil,“ reče glasno, „če bi bil ta, ki tu stoji, kateri se je upal nepovabljen tu sem priti, svojemu predpostavljenemu spodobno spoštovanje ohranil in mu bil pokoren, — brez ozira na dolžno zahvalo. Dvakrat je njegov predstojnik za njim dolgove plačal, prvega kavalirja častne dolgove.“

„Da, spoznala sva se!“ zakliče sedaj tujec ves peneč ter vrže svojo krinko proč. „Zaradi tvoje zatožbe bil sem degradiran, za jedno stopinjo ponižan! In glej general, to je zadostovalo, da sem slekel vojaški plašč in tebi zaklel neizbrisljivo sovraštvo. In ura izpolnitve, ura krvavega maščevanja je odbila, čez dolgo, dolgo let! Pomni si, da Kámpli, poveljnik hrabre roparske čete ne pozabi veliko. Dostikrat je že mislil, da te ima v svojih rokah, a vsikdar si odšel.“

„Sedaj pa — general, potegni meč!“

Nepopisljiva zmešnjava je nastala.

„Roparji, roparji!“ kričali so vse navskriž, in kdor je imel pri sebi meč, izdrl ga je iz nožnic.

Hitreje kakor je Kámpli mislil, bil je obkoljen. Sicer se je zanašal na svoje tovariše, ki so njegove nasprotnike skušali z besedami odvrniti od njega. Pa ni bilo časa misliti in prevdarjati, ako si je hotel še glavo ohraniti. Po bliskovo je zavihtel meč in general je s smrtnim krikom zdihnil svojo dušo.

Glasni žvižg je preletel sobano, in njegovi tovariši so stali pri njem, skozi različna vrata pa je prihrulo kakih dvajset bétjarov z napetim orožjem.

In novi žvižg se na dvorišču začuje!

„Končano je“, reče poveljnik osupnjeni množici z divjim krohotom. In na generala kazaje: „Storite kar hočete z njim, morda še kdaj vojsko nad nas pripelje.“

Nezadrževan je zapustil sobano, kjer je vladalo pred malo časa veselje, a sedaj pa strah in trepet. Vsaka stran ima dve različne strani.

Ko je korakal mimo zvezanih strežajev, dejal je ves zadovoljen: „Da v resnici lepa noč!“

Služabniki pa, ako niso bili zvezani, so pa pijani po kotih ležali.

„Jeli vse v redu?“ vpraša poveljnik, ko je stal na dvorišču med svojimi. Take bogate žetve pa ni povsod.“

In z veseljem mu odgovore, da je vse kar se je le dragocenega dalo vzeti, v vrečicah zavarovano.

„Dobro, toraj dalje!“ odgovori veselo. „Vozove pa naj imajo za vzameno, da jih prav kmalu njegovim lastniku nazaj oddajo.“

Ponosni na bogati plen, podili so se roparji kakor hud . . . v temno noč.

Le jeden je bil videzno pobit, in ta je bil Mirko.

Prostovoljno je pustil konju svojo voljo, in za neslane, pregrešne pogovore poveljnika in Borbélyta se ni zmenil. Vedno mu je bil le čin v sobani kastela pred očmi. Slišal je govor obedveh nasprotnikov, in on je le generalu prav dal, in zaničeval je Kámplijevo na videz viteško obnašanje, v resnici pa neznanosko zanikrno djanje, da je generala še popred, da se je mogel braniti, presekal. Tudi se je jezil nad Kámplijevim sovraštvom, da je ravno v največji sreči nasprotnika umoril. Pa tiho je mogel take misli gojiti, ker govorilo se je le od Kámplijevega neprestrašenega poguma in drzovitega obnašanja, pa od bogatega plena.

Mirko je bil popolnoma zoper tako junaško djanje, in še poveljniku odgovora ni dal, ko ga je nagovoril.

Začudeno ga Borbély pogleda.

„Gotovo ti je strah v ude všel,“ reče mu zasmehljivo. „Jeli nisi vesel bogatega plena? To bo življenje, hm! In še za stari dan se bo kaj prihranilo, hm!“

„Zato pa bi ne bilo potreba prelivati krvi!“ odvrne mu Mirko nejevoljno.

„Szükség történyt rout!“*) — odvrne Borbély.

„Tu ni bila sila,“ odvrne Mirko burno. „To je bila uže zastarana reč, za katero ni nihče vedel poprej, in ker smo bili prevarani, nevedoč za kaj da se gre.“

Poveljnik pa pri teh besedah spodbode konja tako silno, da se ta visoko kvišku spne.

„Molči!“ reče mu Borbély na tihem. „Ne draži ga še bolj, ne misli, da si že dosti močan, z jednim udarcem te bode umoril.“

„Jaz se ga nič ne bojim!“ — zakliče Mirko.

„Potem pa se še midva poskusiva, predrzneš!“ zakriči poveljnik ves raz sebe in potegne meč.

*) Sila kola lomi.

Tudi Mirko potegne meč in s klicom: „v božjem imenu!“ postavi se pred Kámplija.

Borbély pa se zažene med nju in zakliče.

„Stojta! Ti si še otrok, da! neumno dete! In ti Kámpli, jeli naj se lev nad mravljo spravi, da jo požre!“

„Le pusti naju, da se vidi, kdo je lev in kdo pa mravlja!“ in s temi besedami se je zopet poveljniku nasproti postavil.

Z vso močjo mahne ta po njem, pa Mirko mu hrabro meč odbije, ter z vajeno roko suče.

Borbély pokliče roparje vkupaj in se zopet med nju zažene.

Kámpli, spomni se svoje časti, da ni vredno, da bi se z njim boril! kliče ta pomirljivo. „Zadoščenje pa bodeš dobil, zato sem ti jaz porok. Pusti to! In ti Mirko. Ti dobro sučeš svoje bodalo, le preveč se nasproti velikanu med nami „obrajtaš!“ Jeli se bodemo sami med seboj začeli pobijati, da prihranimo delo našim sovražnikom? „Jeli nismo vsi jednega rokodela?“

In res se je toliko roparjev med nju pri-rilo, da sta morala orožje pustiti, ter mirno odjezditi dalje, na svoj novi dom, daleč proč od grada, od koder so bili ono noč pregnani, kjer pa ni bilo tako prijetno kakor na prejšnjim, ker so imeli le dve votline, jedno ljudem, jedno pa konjem v stanovanje.

Osmo poglavje.

Bridke ure.

Takoj prihodnje jutro je bil Mirko obsojen. In ko so ga poklicali, govori mu poveljnik tako-le. „Tvoje včerajšnje obnašanje nam je pokazalo, da ti manjka trezne premišljenosti in odločnosti, in da še nisi dosti pogumen. Zatoraj je Borbély izrekel, kako se ima s teboj ravnati. Šele ko bodeš sam kak rop z velikimi nevarnostmi obdan prevzel, in modro kot poveljnik vodil, bodeš nam zopet enak. Pri prvi priložnosti se ti bode to velelo, in upamo, da bodeš svojo nalogo, dobro prestal.“

No, in taka prilika se je takoj prve pomladanske dneve pripetila. Zvedeli so namreč po svojih ogleduhih, da se imata v kratkem, dva novoporočena zakonska para, blizu tu mimo peljati, namreč : „jeden ogrski, in jeden pa angleški, kateri ima veliko dragocenosti pri sebi, in tudi popotne liste so roparji pogostoma rabili, toraj vseskozi dober plen.

Poveljnik ga pokliče k sebi ter mu naroči, se na vsak način teh stvari polastiti. Ker bode pa 14 pandurjev, t. j. vojakov zakonska para spremljevalo, bode ravno toliko

pomočnikov seboj dobil. On jim bode vodja in bode moral sam z lastno roko juvele in pa vse drugo vzeti.

Mirko je imel prestati velik duševni boj. Ne za ohranjenje svojega življenja, ampak kot napadnik bode prelival kri in razđjal srečo mladih zakonskih, v prvih trenutkih dvojne spomladi.

Teh mislij se kar ni mogel iznebiti, in že je mislil ubežati. Pa kam se hoče obrniti, kam hoče bétjar iti? Dolga leta ga ločijo od matere. Leta? — Ne. Njegovo roparsko življenje ga loči od svojih. In ako tudi pride domov, kaj ga družega čaka, kakor zapor in morda — vislice. Ker z enakimi ljudmi niso imeli sodniki usmiljenja. Upanje v prihodnjost je bilo prazno, še bolj pa v preteklost.

Skoraj je obupal. In uvidel je, da mu ne ostaja družega kot bétjar ostati in si vsaj pri teh veljavo pridobiti. On hoče in mora to slavno izpolniti, da ga vsaj njegovi tovariši ne sključijo iz njihove srede. In teh misli se je oprijel kot rešilne ladije vtopljenec na morju. Vse to pa je Borbély prav dobro vedel, kako se v njegovih prsah godi, in na tihem se je smijal.

Lep spomladanski dan je bil. Milo je sijalo solnce v dolino solz, in ptički so pevali slavo Bogu. Kolikor bolj je solnce vzhajalo in

naravo obsevalo, toliko bolj se je tudi srce olajšalo mlademu vodju, kateri je na čelu mali četi, ponosno jahal po gostem lesovju.

Obljubil si je Mirko, da ne bode krvi prelival, in še več, omamljen od lepega pomladnega jutra, pošiljal je gorečo molitev k nebesom.

In vendar na takem potu? Čutil je kako se molitev in morija slabo strinjata, pa tako daleč še ni prišel, da bi se z jednim mahom iz hudobij izmotal, čutil je, da bode dosegel v pokori prostost, a vedel si ni pomagati, ker je bil s hudobnim duhom popolnoma preprežen.

Za napad pa je bila odbrana neka ozka soteska. Na obeh straneh so štrlele mogočne skale proti nebu, ob podnožju je pa bilo gosto obrasčeno grmovje.

Mirko je roparje tako razdelil, da so se ob obeh straneh v grmovju poskrili ter jim strogo zapovedal, da še le o pravi nevarnosti smejo za resnico streljati, a tako pa le za strah. S trdnim naprejšetjem se je postavil sam s sedmimi tovariši ob vhodu, kateri so imeli glavno nalogo.

Ko je vse v red dejal in svoje orožje pregledal, zginila je vsa rahločutnost iz njegovega srca, bil je zopet popolnoma ropar, kateri ne misli družega kot rop in umor.

Le to si je trdno sklenil, ne preje krvi prelivati, kot v najhujši nevarnosti.

Ni še preteklo dolgo časa, ko se začuje ropotanje koles in peketanje konjskih kopit.

Še jedenkrat pregledajo roparji svoje orožje, se škrbno v grmovju poskrijejo ter iskrenih očij pazijo v daljavo.

In glej! Najprvo je prijahalo 6 pandurjev z napetimi puškami, za njimi pa so 4 konji vlekli velikansko kočijo, malo manjo kot Noetovo barko in za temi je prav leno krevsalo 8 pandurjev.

Mirko je toliko časa počakal, da je ta sprevod prišel prav popolnoma v sotesko in še le sedaj zažvižga in od vseh strani so roparji lezli kakor iz tal ter planili nad vojake.

Vojaki pa na tak sprejem ne pripravljeni, ko vidijo množno število roparjev in ko so jim začele krogle brenčati okrog ušes, vdrli so jo v divji skok, ne zmenivši se za vse drugo.

Globoko se je Mirko oddhnil in uvidel je takoj, da se bode vse brez kakih posebnosti sponeslo. Stopil je toraj k vozu, odprl vratica ter prav pohlevno prosil za juvelen zabojček in da mu oddajo potna pisma.

Odgovor pa mu je bil pištolni strel in krogla je Mirkotu lice posnela. Ta nepričakovani napad pa ga je tako razvnel, da potegne

pištolo izza pasa in ustrelji. Nasprotnik pa se zvrne zadet v blazine. Strah, groza tarnanje in prošnje so se vrstile v vozu. Juvelni zaboječek so mu izročili; ko ga Mirko ugleda, je bil popolnoma zadovoljen, in ko je imel tudi potna pisma v svoji roki, zahvalil se je za obedvoje ter izrekel svojo žalost nad nepotrebno nezgodo. Zapre zopet vratica, da bi ne slišal še dalje tarnanja nesrečne neveste, kateri je on podrl veselje in srce. Potem ukaže vozniku urno dalje, in „kaleša“ je odrinila iz usodepolnega mesta.

Mirko poda kaseto jednemu izmed tovarišev, ker njega je pekla kot žrjavica. Za druge je rop podvzel, kateri se je pa tako žalostno končal. Naj uživajo sad njegove pregrehe! on pa si je sklenil, da neče ničesar.

Hudo mu je bilo, ko je premišljeval storjeno, akoravno je obljuboval in tudi drugim zapovedal, ne krvi prelivati, je pa on edini pregrešil umor dveh src.

Pa slednjič se divje zasmije.

„Borbély,“ mislil si je, „katerega se ogibljem kot strupene kače, ima vendar le prav. Jeli nisem bil primoran to storiti? Tujec je imel seveda pravico po meni kot napadniku streljati, pa sedaj je bil on napadnik in meni je šla ta pravica. Pravica ali krivica, vse gre v jedno mero, v jedno čašo?“

Globoko se je zamislil in grenke solze so mu lile po bradatemu licu.

Ne da bi se ozrl po tovariših, zašel je na napačno pot, in ravnokar je stal pred lepim gorskim jezerom. Dalje torej ni mogel; tako je bil zmeden, da sam ni vedel, kam bi se obrnil.

Pustil je torej konja stati, da se odpočije, da se potem vrne in pravo pot dobi. Dobro uro hoda je moral že jahati, ko začuje v nekem grmovju razburjene moške glasove upiti. Že se jih je mislil ogniti, ko ugleda konje svojih tovarišev. Zatorej jo krene k njim in v strah roparjem stal je že ta trenotek med njimi. Odprli so juvelni zabojček ter njegovo vsebino stresli na nek plašč. Hudo so se prepirali za nje, in nekteri so že segli po orožju.

„Vsak je svoje sreče kovač!“ reče jim Mirko zaničljivo. „Pa bratci, dosti ste se uže nagledali torej spravite zopet nazaj, kar na mene pride, vse bode vaše, kakor gotovo sem jaz „Šugár!“

Prestrašeni so „lopovi“ kvišku skočili, ko je Mirko med nje skočil, a pri zadnjih besedah so ga veselo obkolili ter ga skoro po rokah nosili.

„Dovolj tega!“ zakliče jim Mirko zaničljivo. „Na konje in naprej, da o pravem času

dospemo domov. Tudi doma nas željno zaradi juvelov pričakujejo.“

Vkupaj so odrinili domov, Mirko zamišljen v britko uro, ki jo je danes preстал, druga druhal je pa bila v juvele zatopljena, marsikateri si je mislil: „ko bi Mirkota o pravem času ne bilo, po njem bi bilo in juvelov bi potem ne bil dobil.“

Deveto poglavje.

Razmere so se preobrnilе.

O d onega napada v divji soteski, preteklo je nekoliko let. Mirko, ki ni bil nikdar lakomen in vedno pošten in zvest ter ljubljeneц vsih, ni več nekdanji nedolžni mladenič, in v njegovem zagorelem obličju se je videzno bralo njegovo življenje. Njegovo, nekđaj tako čisto čelo, je bilo večkrat s temnimi progami obđano. Vsa njegova postava pa je očitno kazala železno njegovo voljo. Čez vse, kar je še kedaj doživel, mu je oni prigodek v soteski življenje najbolj grenil, ker neizbrisljiv je bil njegovemu spominu. Šele sedaj je roparsko življenje v njegovi popolni meri grđobije spoznal, in rad bi bil postal kaj družega, ako bi se le mogel med človesko družbo nazaj ver-

niti. Vse hvale, katere mu je ljudstvo priznalo zaradi njegove strahovite predrznosti, niso mu zamogle dati zadovoljnosti, in le to ga je veselilo, da od onega usodepolnega spomladanskega dne ni več prelival z lašno roko nedolžne krvi. Nikdar se ni na druge zgovarjal ali pa druge dolžil, ko ga je huda vest pekla, da so mu drugi krivi pregreh, in zategadelj je bil boljši kot marsikteri pošten (vsaj na videz) človek, ki pa v resnici še veliko huje greši kot on. Pomisliti pa se mora, da je bil on kot ropar bolj pošten, kot pa tisti hinavci in hinavke, ki po nevrednem svete zakramente prejemajo in božje rope delajo, ker noč in dan obrekujejo in bližnjega obirajo do belih kosti, ki ne vedo, da se človek tudi z jezikom lahko ubije in umori in ne le jedino z orožjem. In veliko takih ima več človeških življenj na svoji vesti, kakor pa jih ima Mirko.

Jedini Mirkotov skušnjavec pa je bil Borbély. On je bil kriv, da je moral Mirko voditi oni rop, in to je storil iz gotovih vzrokov.

Borbély je spadal med tiste ljudi, katerih se človek ne more z lepa znebiti, in ako se ž njim hočeš razdvojiti, se ti zna tako lepo izlizati, da si sam nad seboj jezen, ker si se ž njim hotel spreti.

Tudi Mirko se Borbélyta ni mogel otresti. Bil je, da sam ni vedel kedaj, tako zvezan z njim, da brez njega ni mogel živeti, in kadar se je z njim sprl, znal ga je ta z največjo ljubeznivostjo tako k sebi privabiti, da še tega zapazil ni. A vse to pa vendar v Mirkotovem srcu nikakor ni prevladalo, in peklo ga je v srcu, ko je videl, da ga hoče Borbély na vsak način s svojim moralom in zvitostjo zapeljati v pregrehe in uboje.

Največ pa so dolga zimska večera v to pripomogla, da sta Mirko in Borbély veliko več skupaj občevala kakor pa po navadi. Namesto s tovariši kvartati in se prepirati, je Mirko raje bral in risal in ker je bil Borbély vedno v tem zapopaden, presedela sta veliko dolgih večerov skupaj, ter si s knjigami tratila čas.

Kako neenaka duševna dela pa so katerega zanimala se razume. Borbély je le vedno v tem tičal, kako bi postal še bolj zvit, med tem ko je Mirko bral jedino le dobre, podučljive knjige, ter se tako vedno bolj do dobrega ohranil. Povedati pa tudi moramo, da si knjig nista nikdar kupovala, ampak zastonj dobila v kaki knjižnici.

Posebno se je pa roparjem tožilo po gradu, ker te votline so bile zelo slabe za

stanovanje. Ako so le količkaj kurili, morali so votlino radi dima zapustiti, ako pa tega ni bilo, jih je pa zeblo prav po zlodjevo, ha ha! Posebno mokrota jih je nadlegovala, pa zadnjo zimo še najbolj, ker je bilo vedno mokro, sneženo in viharo vreme dan na dan, toraj so roparji sklenili, poiskati si drugega zimskega bivališča. Ker je pa poveljnik na vse kriplje tiščal le v ta brlog (seveda zaradi varnosti), in ker je bila, kakor smo že rekli neznansko huda zima, začeli so nad poveljnikom tarnati, ter vse to le njemu pripisovati, in tako je nevolja do njega rastla in kipela od dne do dne. Ker je pa to že po stari navadi, da, ko se kje prične splošna nezadovoljnost, je rado še kaj več, in ko pride še hudobni duh podpihovanja, zahteva vse ljudstvo žrtev ter hlepi po krvi, da se osveti.

Kar je pa roparje še najbolj kačilo je bilo pa to, da, ko je poveljnik kako reč delil, je vedno kateremu več dal kakor pa drugim, in očitno se je videlo, da le „za svoj žep“ skrbi. Tudi potna pisma onih zaročencev je sebi obdržal. Velikokrat je ure in ure prehodil pred votlino, bil je veliko bolj surov kot kedaj in vsa njegova povelja, akoravno zoper voljo podložnih, silil je k hitremu spolnovanju. In ker je vsakega izmed svojih popolnoma poznal, uvidel je kmalu, da mu mrze, in še okrutneje

je postopal do njih, ker je dobro vedel, da se ga boje in tresejo pred njim.

Kar pa je bilo še bolj pomenljivo, to je bilo Borbélyjevo zadržanje. Tudi on je bil sila skop in lakomen, in kar je bilo popolnoma nenaravno, bil je tudi zapravljivec, pijanec. In to ga je najbolj grizlo, da poveljnik še z njim ni pošteno delil. Nevoščljivost mu je razjedala srce in poželjivost mu je sijala iz očij. Pa to mu še ni bilo zadosti, ampak tudi drugim je razodel svoje misli, češ: „Poveljnik sam kravo molze.“ Le Mirkotu še tega ni zaupal, ker je bil jedenkrat že zavrjen, in zato, ker se je pred njim lepega delal. Mirko pa je vsejedno zapazil, da se nekaj snuje na tihem, in da je Borbély gotovo zraven.

Nekega dne pa odjezdita na povelje vodnikovo Borbély in Mirko po okolici, jeli se ni kaj sumljivega pripetilo, in da gresta k svojim ogleduhom poizvedovat o vsekakoršnih slučajih. Obadva sta bila vesela, da se zopet nekoliko sprehodita, da imata zopet opravilo, ker v votlinah je bilo zelo nezdravo in dolgočasno, in nekateri so že zboleli in trije umrli ter leže v gozdu zakopani.

Zvečer pa sta se šele vrnila domov.

Čimbolje sta se votlini bližala, toliko boljše se je čul hrup in šum, ter divje vpitje in prepir,

potem pa se začuje pok, ki je daleč odmeval po tihem gorovju.

„Spodbodimo konja!“ zakliče Mirko, „meni se nekaj dozdeva, upor!“

Borbély ni ničesar govoril. Obadva sta spodbodla konja in bila sta v prihodnjem trenutku pred votlino. Še nista izstopila, ko so roparji svojega mrtvega poveljnika vrgli iz votline.

„Moj slut se je vresničil, on je umorjen! Nesramni lupeži!“

„Tiho!“ šepne mu Borbély, „jeli jih hočeš zdražiti in ali naj na te pride vrsta? Taki so kot divja zver, ko se napije vroče krvi. Reči se morejo videti kakor so, in vsakega smrt čaka, prej ali poslej.“ —

„Pot pred večnega sodnika, ki je že dolgo prizanašal, a slednjič vendar kaznil!“ odvrne mu Mirko.

„Tepec!“ zasmehne se Borbély. Še več je hotel govoriti, pa trop splašenih vran je sfrfotalo iz grmovja.

„Tu pa ni vse na pravem mestu!“ — reče Borbély skrbno. „Smrt najbrže zahteva še več žrtev.“

Na njegov klic se druhal hitro oboroži in snide.

Pa tudi mesec je posvetil izza hriba ter blede obseval samotni gozd.

„Tu so!“ zakliče Borbély prestrašen. „Izdajavec jih zopet pelje! Beži naj, kdor hoče živeti! Preveč jih je!“

Že so jih vojaki od vseh strani obdali, in dva roparja že na konjih sedeča, zvrnila sta se težko zadeta na tla.

„Božja pravica!“ mrmral je Mirko.

Borbély ga potegne za seboj. V senci gostih smrek ju vojaki niso zapazili, toraj sta zdravo kožo vendar le unesla, med tem, ko je pred jamo divjal obupni boj, boj na življenje in smrt, raztresene čete, katera je bila po zgubih mnogih, posebno poveljnika, kakor čreda brez pastirja.

Deseto poglavje.

Čez dol in plan.

Kot od hudobnega duha preganjana, podila sta Borbély in Mirko po temnem gozdu, večkrat se vstavivši, ako so jima morda vojaki za petami. Še konja sta vsa plaha in divja begala po hosti, in čez nekoliko časa sta bila ta dva daleč proč od vojakov.

Kot navlašč, prijahala sta do neke razpadene koč. Obotavljala sta se sicer konja v

to peljati, da se odpočijeta trdega teka, ker gozd se mora že kmalu končati in da jih morda pandurji ne zasačijo, nista vedela ali bi ostala ali ne. Toda sila kola lomi. Živali se morata odpočiti, ako hočeta drugo jutro beg nadaljevati, in ako hočeta tudi dalje jahati, morda jima sreča ne bode več mila.

Počasi sta vodila konja ob koči, da se ohladita, potem pa sta oprezno vstopila v kočo, kjer jima je prijetni duh sena pokazal, da se nahajata v hlevu, ki je še pred kratkim služil v to, da so tu noter spravljali seno iz bližnjih travnikov.

Od veselja sta konja z rezgetanjem seno pozdravila, a jezdeca pa sta se zadovoljila s turščinim kruhom, dopoldanjim ostankom.

Ko se je zdanilo, sta zopet osedlala konje, ker tu ni bilo več varno ostati.

„Kam?“ vpraša Mirko obupno, in le z nevoljo je zapustil prijetno ležišče.

„Kam?“ odvrne mu tovariš. „Preveč me najedenkrat vprašaš. Jaz mislim, da smeva biti popolnoma zadovoljna, da imava še življenje in dušo v sebi, in da sva vsaj dva; kaj družega toraj, kot srečo iskat. Seveda bi bilo tu poletti prijetneje, pa kaj to dé, vsaj sva vsega navajena, mraza in vročine. Kar pa me najbolj skrbi, je to: „Hrana za naju in za

živino.“ In potem se bodeva ravnala, vsaj je velik svét. Poskusiva toraj, kaj da bo!“

Težkega srca zapustita kočo in ko prideta na plano, obrnila sta se naravnost čez polje, odkoder se se videle lepe obraščene gore, novo zavetje. Konja pa sta pustila počasi iti, da ako potreba, nista preveč utrujena.

Snežna odeja je krila zemljo, in „kar so oči peljale“ je bil sam sneg. Le redko sta dospela mimo posameznih pustinj, a ljudi nista nikdar srečala.

In po takej samoti sta jezdila dalje.

„Mirko, čuj!“ reče Borbély po tako dolgem molku. „Bolj ko stvar preudarjam, tem manj me je volja klatiti se še dalje po gozdih, kot kak orel ali pa sestradan volk. Razume se, da je bilo to drugače, ko nas je bilo veliko število vkupaj. Med tem, ko so jedni izmed njih hodili na lov, na poizvedovanje, kako stvari stoje, so jim pa drugi gnezdo greli in hrano pripravljali. In namenil sem si toraj obedvoje preskrbeti. Ravno prav, da sva dva, to nama koristi. Kolikokrat nas je že po 6 do 8 prišlo h kakemu oštirju, do katerega pa še nisem družega vedel kot to, da pandurjev ne vidi rad in da bétjarov ne podi iz hiše. Da, tak oštir si ne sme v zlo vzeti, ako ga obišejo taki, ki z mrakom pridejo in odidejo, — posebno pa ako sta le dva. Da se

nama nič žalega ne stori, zahvaliti se imava najinim imenom in nič družega ni potreba, kot oštirja nekoliko bolj prijazno obiskati in takoj naju bo spoznal.“

Radovedno sta se sedaj ogledovala.

Prav vsak naju lahko spozna, kdo da sva in toraj v taki obleki ne smeva iti med svet, ampak izlezi morava iz te divje lupine.“

„Jaz menim, da kako gosposko oblačilo bi se že lahko dobilo, in ako jaz moje kocine izrujem, ali pa bolj usmiljeno z nožem očedim, bi bil popolnoma gospod. Najbolj pametno pa bi še bilo, ko bi jeden postal gospod in drugi strežaj. — Bodemo videli, kaj da pride. Jaz mislim, da si popolnoma mojih misli, da kakor hitro se vse to stori, in ko se okrepcava z dobro kavo, se ljudem ne bode treba ogibati naju.“

Kot otrok za materjo, tako je šel Mirko pohlevno za Borbélyjem, in spoznal je, da bi si vkljub dolgoletnega roparskega življenja, v takih okoliščinah ne bi znal pomagati.

„V prvih letih mojega roparskega življenja, ko nas je bilo še premalo, da bi sami zamogli kaj pametnega podvzeti,“ začel je Borbély, kateri je ravno tako težko molčal kakor stare babe, „kupčevali smo edino le s konji. In ta kupčija še ni bila preslaba, in ko mislim na to, na daljne dolno-ogrske pustinje,

mi je srce težko, in želim si vedno nazaj k Tisi, nazaj v močvirje, kjer sem preživel toliko lepih dni. In tje! da, tje morava preje ko mogoče nazaj, kar teh neizmernih Karpatov sem že docela sit. In potem se zopet prične lov, lov na proste naravne konje, ki veličastno vihrajo s svojimi grivami po stepi in s kopiti razbijajo peščena tla.

In —

»Urna je ptica in veter,
Urna je bliskova moč.
Le tisočkrat urnej' od tega
Je Bétjar na konju sedeč.«

„Da, Mirko, to je veselje, to je življenje!“

Ta pa pristavi:

»Pandúrji ga zasačijo,
Ko kradel konja je,
K sodniku ga pripeljejo!
Ženó na vislice!«

„Kaj!“ zareži Borbély nad njim, „kdo bode že vedno mislil na konec! kam bode prišel! In take misli ti kot bétjaru prav slabo pristojel!“

„Pa kaj je to! Le pogledi, da tam po cesti dva konja prav težko vlečeta neko staro kripo! Šugar za menoj!“

V divjem skokotu se zapodita čez polje, in kmalu sta pri „kočiji“. Vozniku sta vzela vajeti, vstavila konje, in Borbély se prav

ponižno prikloni, ko vratca kočiji odpre ter dostavi:

„Pustite, milostljivi gospod, da vam poljubim roko, ker vidim, da imate obleko tako, kakor se gospodu spodobi in to me srčno veseli. Smem li milostljivega gospoda prositi njegove obleke? Mojo vam prav rad zanjo dam. Le prositi bi hotel, da orožja nikar ne rabite po nepotrebem, ker med tem časom vam že lahko upihnem življenja luč, in to bi bilo britko. Čemu toliko „okoljstav?“

„In ako vas rado zebe, moje imate popolnoma zastonj, akoravno so nekoliko razcapane, dobili bode v mestu za denar lepo oblačilo, jaz sem vam porok za to!“

Med tem, ko si je Borbély pri gospodu obleko izprosil, je Mirko voznikovo oblekel in svojo njemu dal.

„Tako je prav,“ dejal je Borbély smeje, ko se je preoblekel. „Pa milostljivi gospod, pozabili ste mošnjo tu v hlačah pustiti. Smem li zanjo prositi? Prav zelo sem kakega drobiža potreben. Tako! Z Bogom! Moj poklon!“

Roparja sta urno odjahala, in tudi ostalima ni družega ostalo, da odrineta naprej, kamor mislita.

„V resnici, Mirko, sedaj sva pa barona, in vsakdo naju sme pogledati,“ reče Borbély. „Le brada mora še proč, in potem sva gospoda,

ki jezdit na svoje grajščine, ali kar je bolje, jaz gospod in ti strežaj, da varuje jeden drugega. Tudi z denarjem sva za nekoliko dni preskrbljena. V prvi čardi se ustanoviva, da se konja odpočijeta, in prihodnje jutro naprej, ako ne, zna dobri gospod kôpo vojakov za nama poslati.“

Čez jedno uro sta dospela v samotno gostilno in se tu ustanovila. Dobila sta krepkih jedil in pijače, konja sta pa z veseljem koruzo zobala. Oštir, rodom jud, kakor so na Ogrskem navadno vsi oštirji, pa je Borbélytu iz srca rad posodil britev, da si je ta obril svojo divjo brado.

Z večerom pa sta zapustila čardo in se obrnila v nasprotno stran ter urno drvila po planjavi, ker vreme se je spreobrnilo in dež je začel rositi. Še le ko sta ugledala lesovje pred seboj, ustavila sta konje ter počasnega koraka dospela do tje.

„Midva in konja smo v teh dneh veliko trpeli, zatorej bi kar nič ne bilo prenapačno, ko bi tu čez noč obstali, da se s spanjem okrepčamo.“

Konja sta privezala k drevesom, sama pa sta se tesno zavila v kožuhe, in še le ko je solnce že visoko stalo, zbudila sta se iz okrepčalnega spanja. Čisto nič se jima ni mu-

dilo. Hrano sta si v gostilni priskrbela, toraj sta še le popoldan odrinila dalje.

Po dolgem odpočitku v nekej gostilni, sta zopet konja zasedla, ter jahala celo noč. Zima se je bližala svojemu koncu, in Borbély je silil v pustinje nazaj.

Mrzlo spomladno jutro jih je drugi dan pozdravilo. Utrujena od dolge ježe, namenila sta si poiskati kako krčmo, v katerej bi več dni ostala, ter polagoma poizvedela kaj o okolici. Spomladno vreme jima je v tem služilo, ker v teh časih prehodijo trgovci vso deželo zaradi kupčij. Borbély je bil v tem kraju že od nekdanj znan z oštirji, in še dopoldan sta se pri jednem ustanovila, ki je bil najbolj obiskovan in dober Borbélytov znanec.

Jednajsto poglavje.

Vdova.

Uže osem dnij sta prebila v Čardi, in misliti je bilo na odhod, ker bi jih nazadnje vendar le lahko spoznali. Borbély prešteje toraj ostali denar, ter Mirkota takole ugovori:

„Mirko! veliko sva že porabila, in ako hočeva oštirju pošteno plačati, potem nama ostane še nekoliko drobiža. To pa ne gre, da

bi taka gospoda brez denarja hodila, vsaj je denar gospoda, ne midva, ha, ha! Midva morava denar pridržati in si vzeti takih stvari seboj, ki se dajo hitro spraviti v denar. Spominjaš se lahko, da je ravnokar tu sem prišel mogočen magnat, reciva pripeljal v lepi kočiji, ki sta jo peljala dva lepa konja. Res, da ima nekoliko vojakov (pandurjev) pri sebi, pa to je moja skrb. Ravno je prišlo celo tropo vozov in sejmskih krpčevalcev, in to je za naju kakor nalašč. Jaz grem v hlev ter nekoliko popravim magnatove konje ob nogah, da bodejo še bolj tekli kot stare babe. Ti pa napreži najiva konja v kočijo, in bōdi brez vse skrbi, nikdo te pri tem poslu ne bode motil, ker pandurji leže ob mizah vsi zaspani, kot pijana teleta, ha, ha! Preskrbi nama kako steklenico vina, stopi na svoj tron in magnata se odpeljeta brez vsega šuma.“

Obadva gresta na delo. Zaradi velike gnječe ju ni nikdo opazoval. Mirko je še celo dobil kapo in „kočijažev“ kožuh po nevedoma, in bil je še bolj brez skrbi ter hodil ob kočiji. In ravno, ko je potisnil dve stelenici pod sedež, stopi nek pandur k njemu.

„Hoj! kaj je to?“ zaupije s pijanim glasom nad Mirkotom.

„Kakor mi je gospod magnat zaukazal!“ zavrne ga Mirko možko. „Dve steklenici pra-

vega Tokajca, izvrstni požirek ga bo.“

Pandur prikima in se zadovoljno odstrani. — Med tem ko se je nekim kupcem pridružil, skoči Borbély v kočijo in Mirko na tron. Konja potegneta in slednji trenotek je kočija z dvorišča zginila.

Magnat pa je vendar le zapazil, da sta ptujca kočijo odpeljala, in v trenutku je sklical pandurje in vse prebivalstvo skupaj. Hitro se pandurji spravijo na konje, a takoj so zapazili kaj da jim je. Magnat je klel in se pridušal iz vsega grla nad njim, ter veliko svoto obljubil tistemu, ki mu dovede kočijo nazaj in ako mogoče tudi lupeža vjame. Nek kupec mu posodi konja, pandurji pa se zaženo meni ne tebi nič na druge in poslednji trenotek so drvili za roparjema.

„Stoj! Stoj! Mirko stoj!“ zakliče Borbély, ki se je nazaj ozrl, in videl preganjavce za seboj. „Preganjajo nas! S to pretego jim ne moreva uiti!“

Obadva skočita raz sedežev, odvežeta konja od kripe (kočije), ter jo v divjem skokotu vdereta po cesti.

„Škoda za tak lep plen!“ reče Borbély razkačen. „Pa denar si moreva preskrbeti na vsak način! Nekega kupca sem spraševal o bližnjem mestecu in v svoje veselje sem zvedel, da je bogato. Uže dolgo ni bilo tu okoli ne

duha ne sluha o kakem bétjaru, toraj sva za jednikrat popolnoma brez skrbi. Še pred nočjo ga morama dospeti, da si zbereva kak pripraven kraj, katerega moreva bogata zapustiti.“

Mirko se je v Borbélyjevo voljo udal, vsaj si drugače ni vedel pomagati, in akoprav se je tega življenja prav popolnoma naveličal v tem trenutku ga je bil popolnoma sit. Vse drugače je bilo to pri četi, ko so se ropi podvzeli, kateri so bili z največjimi nevarnostmi zamotani, in kjer se je vsaj včasih življenje premenilo. A z Borbélyjem, kateri je od tatvin, umora, požiganja in vseh pregreh govoril kot o vsakdanjih rečeh, se je Mirkotu to življenje tako pristudilo, da je mislil in mislil, kako bi se svojega ubojnega tovariša znebil. Globoko je zdihnil Mirko v tem trenutku, ter žalno gledal v daljavo.

Mračilo se je uže, ko se jezdeca približata mestu. V malem, umetno zasajenem drevoredu, privezala in pustila sta svoja konja, ter se skrbno podala v mestice.

„Prav varno se moreva ogledati,“ reče Borbély, „da nas prezgodaj ne zapazijo; po mojem mnenju je onale hišica na samem, obdana s prijetnim vrtom, popolnoma vredna najinega pohoda. Bolje manj, kot pa biti zasčen!“

Še jedenkrat se ozreta po konjih, ki sta stala mirno ob drevesih, odložita svoja težka zgornja oblačila, ogrneta z njima konja, ter se odpravita počasnega koraka in bistrega očesa v mesto. Vstopita v neko kavarno, in od klepetavaste natararice (kakor so po navadi vse), sta po ovinkih za svoje okoliščine potrebno zvedela, plačala svojo kavo in odšla.

Mirko pa je imel težek dušni boj prestati, ko sta zvedela; da je ona samotna hišica, katero mislita napasti, neke poštene, bogaboječe vdove. Le redko jo obišejejo njeni otroci, a tako le malokaterikrat kedo do nje zaide. Spomladi pa se misli dalje časa k svojim otrocim podati, ki, — in skoro da se s stola ni zvrnil ko je čul; da nje otroci vže nekoliko let v Varošu stanujejo.

Preteklost mu je namah stopila pred oči. On vidi svojo mater — tudi ona je vdova! — v svoji rojstni hiši in zaukazovati, vidi svojo sestro Irmo veselo skakati in nedolžne pesmi peti. Sam sebe vidi v lepi huzarski obleki, in mater, ki ga s solznimi očmi opazuje, ter ga svari, da naj svojo željo do razburjenega življenja opusti. Spomnil se je, kako je bil dan v zaméno, da — in v resnici je svoje življenje zamenil s tolovajskim, z roparskim. Sodnik stoji pred njim, in njegovo pošteno obličje je obrnil od njega proč.

Jeli bi zamogel pred tega moža stopiti, njegov pogled prenesti! Kako pa še le pred svojo mater, ki ga uže toliko let objokuje! Še nikdar mu mladostni spomini niso tako živo pred njegov spomin in duh stopili, in tako daleč proč, od svojih popolnoma zavržen, se še nikdar čutil ni.

Zopet ga je obšel obupni pogum kakor oni lepi pomladanski dan, in tudi oni prizor mu je stopil živo pred oči. Spoznal je, da je popolnoma v Borbélyjevi oblasti, akoravno tega iz vsega srca zaničuje.

Počasi se je približala noč. Ko odbije ura polnoči, napotila sta se roparja nad svoj plen. Uže davno ni imela vdova luči, in tudi na daleč okoli ni bilo žive duše. Brez vsega hrupa in vznemira sta vlomila okno. Le dve minuti, in Borbély je stal v sobi. Mirko pa za njim.

„Luč si moreva užgati, drugače ne gre,“ šepeče Borbély. „Tu imaš jedno, idi v druge sobe, jaz pa bodem kar pri tej „omari“ (marajni) začel. Če se pa nič ne dobi, bo pa vdova sama rada dala.“

Mirko je po prstih dospel v druge sobe, in ko je videl, da so tudi v tretjo vrata le priprta, stopi tje.

Starikasta, belolasa žena spala je mirno v svojej postelji. — — —

Prestrašen je Mirko par korakov odstopil, kakor pred svetiščem, katerega prestopiti ne sme. Ko pa se je trepetajoč hotel vrniti, ugleda lepo podobo na steni. Taista podoba je visela nad njegovo posteljico, ko je bil še nedolžen v rojstni hiši. Ovčico med bodečim trnjem zapleteno, skušal je sveti Pastir oprostiti, akoravno mu je trnje roke razpraskalo.

Tako zelo ga je podoba zanimala, da je storil še jeden korak bližje nje, da si jo natančno ogleda.

Med tem pa se še enkrat na spijočo mamicico plaho ozre, in ugleda podobico na nje belem oblačilu. Prikloni se nižje in jo hoče ogledati. — —

Sveča mu pade iz rok, in on sam se z obupnim krikom zvrne na tla. Podobica na prsih vdove, je bila tista, ki mu jo je mati pri odhodu v Varoš podarila in obesila na vrat, ki mu jo je poslej sodnik Veber v onej strahoviti noči izpulil. Spoznal je podobo božje porodnice, — — spoznal je svojo mater!

„Kedo je?“ vpraša vdova se zbudeča.

„Mati, ljuba mati, odpusti mi!“ zakliče Mirko, ter se zažene pred posteljo na kolena.

„Ti, Mirko? Pridi, pojdi sem na moje srce ljubi otrok! O ljubi dragi Mirko!“

„Rekli so mi, da si mrtev,“ reče čez nekoliko časa jokajoča solze veselja. „Pa moje

srce mi je reklo, da te bodem še pritiskala na svoje srce, tebe! mojega ljubčeka! — moj sin! — moje dete; Bog mi je več uslišal, kakor pa sem ga prosila. Molila sem, da naj te On vodi po vsih tvojih potih, in da bi te vsaj v nebesih, ako ne še tu na zemlji veselo zopet dobila.“ — —

Dolgo, dolgo sta se mati in sin poljubovala, ko se Mirko s strahom svojega tovariša spomni in se po njem ugleda, bilo ga ni nikjer in le malo denarja je unesel. Hrup ga je odpodil, in z Mirkotovim konjem vred je ubežal.

Dvanajsto poglavje.

Vojaški vodnik.

Koliko let je uže preteklo, odkar je bil Mirko vzamenjen? Kar v glavi se mu je mešalo, ko se je spomnil dolgih, dolgih let, katere je preživel med roparji.

Tudi danes je sedel s svojo materjo na vozu, ki sta ga iskrena konjička vlekla. Pa koliki razloček med takrat in tedaj. Glava se mu je povesila, in čudne plašilne misli so mu rojile po glavi. Materno oko pa se je v solzah topilo, ko je goreče molitve pošiljala k ne-

besom. Obadva sta molčala. Pa za roko ga je držala ves čas, kakor bi hotela reči: „Ničesar ne bode ločilo tvoje matere od tebe, naj že pride kar hoče.“

Takrat se ni bilo treba voziti toliko časa kot prvikrat, in še pred nočjo je zdrčal voz v glavno ulico mesteca Varoša. Tu stoji še kot nekdanj sodnikova hiša! Da, čisto nič se ni spremenila, med tem, ko so druge strehe že bolj kot v nebovpijoči grehi, vpile po novi slami.

Ne more se popisati, s kako težkim srcem je Mirko izstopil. Celo pot mu je bilo, kot bi se oddaleč čul grom, in sedaj, ko je stal pred sodnikovo hišo, kakor bi začelo treskati.

Pa mati ga prime za roko ter da pelje v hišo, kot bi tudi ona hotela z njim kazen pretrpeti.

Sodnik Veber se je silno postaral, in le redki, dolgi, sneženo-beli lasje so se mu vili ob tilniku. Postal je starček, na životu in obnašanju. Le jedno si je še ohranil: njegovo oko ima še mladeniški ogenj in modrost mu odseva iz njega.

Veselo iznenaden je hitel Janičevi gospej nasproti, a ko ugleda Mirkota, stopi korak nazaj, potegne z desnico čez visoko čelo, in

si pogladi bele lase, kot bi si hotel najedenkrat kaj pred spomin postaviti.

„Tu vam pripeljem nekoga, ki se vam — prostovoljno predstavi kot hudodelec,“ reče mati s tresočim glasom, med tem ko se je bližnjega stola trdno oklenila. Nekdaj v to spoštovanja vredno hišo v zámeno dan, potem — Bogu hvala! „primoran,“ poštenost in čast z grehom zamenjati pride sem, da storjeno popravi; da greh s poštenim življenjem zameni, in da to mora doseči, se podvrže prostovoljno vsakej kazni, katera ga ima pri ostrih postavah zadeti, pa —“, beseda ji zaostane v grlu — in šele čez nekoliko časa zopet začne: „Pa mati njegova prosi milosti zanj, milosti, vsaj nekoliko ako je mogoče!“

„Mirko!“ reče sodnik. Brez da bi mu bil roko podal, brez da bi ga „dobro mu došli“ imenoval, sede počasi na bližnji stol.

„Zadnjikrat sva se videla v onem boji pri močvirju“ reče mu sodnik Veber zamolklo.

„Čemu ste prišli k meni? vpraša ga hlastno. „Kakor vam je morda znano, jaz svoje službe kot sodnik ne opravljam več, ona mi je požrla moči. Da pa je Mirko postal tolovaj, to mi je razjedalo osrčje, in veliko k mojej starosti pripomoglo.“

„Nisva prišla k vam kot sodniku,“ odvrne mati, „ampak kot k prijatelju našemu in pravice prosit ga, svéta in pomoči.“

Dolgo časa je sodnik kot okaminjen sedel.

Slednjič pa se vendar zdrami in reče:

„Dobro! storil bom, kot bi bil še sodnik.

Kjer pa se bode dalo, pa bodem govoril kot prijatelj. Toraj govori Mirko, a ne zamolči ničesa!“

In Mirko je povedal vse od prvega do zadnjega, kar mi uže vse vemo.

Ko pa je končal, majal je sodnik s svojo sivo glavo zelo žalostno.

„Umor, umor!“ reče potem, „sicer v jezi in nekoliko tudi v obrambo, a vendar je še vedno umor. Oh!“

„Jeli ni nikakega upanja v milost?“ vpraša mati obupna.

„Akoravno se sam prostovoljno toži,“ odgovori sodnik modro, „vendar po vsem tem kar je povedal, njegovo razuzdano življenje, njegove napačne misli, in njegova hudobna dejanja so prevelika, kakor pa da bi nekaznjene mogle ostati.“

Mati in sin sta molčala. Ona je na tihem jokala, on pa je žalostno povetil glavo. Vendar je čutil, da mu je bilo srce prosteje, kot pa uže dolgo let ne, odkar je nehal biti otrok; ker vezi so bile raztrgane, in on oproščen

hudobnega življenja. Vdan v božjo voljo čakal je potrpežljivo in radovoljno vsega, kar naj uže pride.

V tem pa nekdo potrka, in sodnikova žena Filicita pripelje svojega sina in njegovo soprogo v sobo.

Mirko se o prihodu teh, skloni kviško in po vsem životu se je stresnil: ko vidi svojo sestro — Irmo in njenega moža, — — — in sedaj mu je bilo vse jasno — —.

Mladi sodnik Veber, ki je bil nekdam z njim zamenjan, seznanil se je z Irmo, ter jo potem kot nevesto pred svojega očeta pripe-ljal in po večkratnih prestavah, dobil je slednjič službo njegovega očeta, — bil je sodnik v Varošu, — mladi sodnik pa, in soproga nje-gova, odskočita prestrašena, ko ugledata v sobi Mirkota.

Mati je svoja otroka veselo pozdravila, ter jima v malih besedah povedala Mirkotovo življenje.

Ko pa govori o umoru, jej Mirko seže v besedo.

„Stoj, ljuba mati!“ dejal je ginjen, „po božji vsemogočnosti jaz več nisem morivec. Ker ta, katerega sem mislil mrtvega, stoji pred teboj, on je moje sestre mož!“

Vsa vesela povzdigne mati roki proti nebu in solze veselja so jej lile po starih licih. —

„Aha! Bogu bodi hvala! Sedaj pa se je stvar vse drugače zasukala,“ reče stari sodnik, potem ko se je o onem prigodku v divji soteski dogovorilo. „Da je bil Aladar ranjen, to ni bilo nič nevarnega, — da, nasprotno! Ta zgodba mu je nagnjenje vlade naklonila, bolj kakor pa si je kedo mislil. Strel pa je imel za obedva tu stoječa dobre nasledke. Prvi je hitro stopal od stopinje do stopinje v svojej službi, in drugi je umora oproščen.“

Dolgo v noč so se posvetovali. In prišli so do tega, da bode Mirko moral v Szegedin v zapor, a da se ima vendar pomiloščenja nadejati.

Dve leti pozneje pa stopi nek višji pandur, k mlademu sodniku Veberju v hišo, ter mu sporoči; da je za napad nevarne predrzne roparske druhali že vse pripravljeno. Bil je Mirko. Po jednoletnem Szegedinskem zaporu, v katerem se je uzorno obnašal, bile so mu vrata ječe odprta pod tem pogojem, da svoje skušnje med betjari porabi v blagor države in državljanov. Kot navadni vojak

je stopil med pandurje, a pri večkratnih bojih se je tako izvajenega skazal, da so mu prvi-krat zaupali vodstvo zoper roparje.

V Tisinih močvirjih se je zopet nabralo precejšnje število prav nevarnih roparjev, katere pa so zamanj skušali pokončati.

Stari sodnik Veber pa je hotel svojega nekdanjega ljubčeka vendar le na kaj več pripraviti, zatoraj je delal na to, da je Mirkotu vodstvo čez to podvzetje naklonil. Vlada je to potrdila in ko je Mirko v mestice Varoš dospel, je, ker ga nihče ni poznal ter tudi roparski ogleduhi niso nanj pazili, lahko prav do cela izvedel, kje da se roparsko gnezdo nahaja.

Srčno se svaka objameta. „Bog s teboj!“ reče mu Aladar. „Čaka te hud krvav boj, ker dobro veš, da je Borbély najbolj zvit in predrzen roparski poveljnik, ki se je kedaj po naših krajih klatil. Bog naj te varuje!“

Mirko svojih vojakov ni ponoči peljal na boj, kakor se je to pred vedno zgodilo, ter velike težave prouzročevalo, ampak po dnevi so šli do močvirij, naredili si iz bičevjih butaric mostove, po katerih so po jedini poti dospeli do roparskega ležišča.

Ni še preteklo dve uri, vže so si stali vojaki in roparji nasproti. Hud boj se sedaj vname.

Potem, ko so se sovražniki s puškami burno pozdravili, prične Mirko naskok, in le divje vpitje pa žvenketanje orožja odmevalo je po močvirju. Kot levi, tako obupno so se roparji borili, vsaj je tu šlo za življenje in smrt.

In glej! Borbély in Mirko stojita si v tem trenutku nasproti.

„Ha!“ zakriči Borbély. „Jeli si ti Šugar? Umri izdajavec, prokleti pes!“

Pa Mirko se je vojeval z železno roko, in mrzlo odločnostjo. Iskre so od mečev letele in Borbély je omagal. Preje pa, da se je mogel zopet braniti, ga je zadel Mirkotov meč in smrtno ranjen se je zvrnil na tla.

„Daj mi še poslednjo nit življenja upih-niti, prosim te,“ ječal je Borbély s slabim glasom.

Mirko poklekne k njemu, ker boj je bil končan.

„Spoznaš li sedaj božjo pravico?“ vpraša ga Mirko resnobno.

Divje so se mu oči vrtile. Hotel je odgovoriti, pa se je tresel po vsem životu. In v nekoliko trenutkih je bil ropar Borbély mrtev.

V sodnikovi hiši napravili so svečan obéd. Ko so bili vsi prijatelji zbrani, pa stopi Janičeva gospa vsa vesela k svojemu sinu.

Mladi sodnik vstane, nagovori goste ter poda v imenu države Mirkotu K. patent, ki ga odslej imenuje vodjo pandurjev (vojakov), ter ga sprejme med vrsto svojih oficirjev.

Mati pa sname podobo božje porodnice, sedaj v zlatem okviru, ter mu jo obesi na vrat rekoč:

„Nosi jo, in imej jo v časti, ker zaradi nje si me spoznal. Res da sem posestvo prodala, a to je vse jedno, ker nam nikakor sreče kalilo ne bo. Bog in pa pravica bodi tvoje geslo!“

Burni eljen-klici so se razlegali po sobani.

Stari sodnik Veber pa vdari ob Mirkotovo desnico. „Bog in pa pravica!“ reče burno. „Za to dvoje naj bomo tudi življenje pripravljeno dati!“

KAZALO.

	Stran
Prvo poglavje.	
Zamena	3
Drugo poglavje.	
Napad	13
Tretje poglavje.	
Med roparji	18
Četrto poglavje.	
Odhod	22
Peto poglavje.	
Prva šola in poduk	29
Šesto poglavje.	
V razvalinah	39
Sedmo poglavje.	
Predpustni ples	48
Osmo poglavje.	
Britke ure	58
Deveto poglavje.	
Razmere so se preobrnilo	64
Deseto poglavje.	
Čez dol in plan	70
Jednajsto poglavje.	
Vdova	77
Dvanajsto poglavje.	
Vojaški vodnik	84

J. Blaznikova tiskarna

na Bregu v Ljubljani

ima naprodaj sledeče knjige:*

Zlata vas, spisal Malavašič	20 kr.
Mladi samotar, po Kr. Šmidu s podobo	15 „
Timotej in Filomen, po Kr. Šmidu	20 „
Dve pripovedi, Golobček in kanarček	15 „
Genovefa, z 2 podob., nov natis	20 „
Evstahij, z 1 podobo, nov natis	20 „
Nedolžnost, preg. in porek. v 1. podobo	20 „
Evstahija	15 „
Ludovika Blozija	10 „
Milosrčnost do živali	10 „
Pesmi, Vodnikove	10 „
Narodne pesmi, zlož. Kositko, 4 zvezki, zvezek	30 „
Haderlapove pesmi	30 „
Poezije, Krekove	30 „
Jamska Ivanka	30 „
Varuh gledišna igra, posl. And. Smole	10 „
George Stephenson, oče železnic	40 „
Vrhovec, Zgodovinske povesti I.	50 „
„ „ „ II.	50 „
Stanley in njegovo potovanje po Afriki	20 „
Kuharske bukve	60 „
Živinozdravništvo, mehko vezano 1 gl.	80 „
„ „ „ v usnje 2 „	20 „
Nauk, kako pomagati živini o porodu, mehko vezano 50 kr. v pol platno	60 „

